

Mağdur/Mazlumdan Mağrur/Muktedire 30 Mart Seçimleri

İSMET PARLAK - PINAR UZ

1. Giriş

Kapitalizm ile geç ve eksik eklemlenme ve sonrasında başlayan modernleşme süreci, Osmanlı-Türk siyasal yaşamında mücadelenin katı bir *biz-öteki* ilişkisi üzerinden akışını gerektirmiştir. Bu süreçte kapitalist ilişkilerin maddi güçleriyle ve modernleşmenin yarattığı kültürel yaşam daireleriyle kısa vadede eklemlenme zorluğu yaşayan, bu nedenle siyasal sistemin muhalifi olarak *öteki* kategorisine çekilen/çekilmek zorunda kalan siyasal ve toplumsal katmanlar, kendilerini mağduriyet ve mazlumluk retoriği üzerinden kimliklendirmişler, siyasal mücadeleyi de *kültürel* temelde okudukları mağduriyet söylemi üzerinden vermişlerdir. Tanzimat devrinde olduğu gibi Kemalist modernleşme sürecinde de, çok partili siyasal yaşama geçildikten sonra da siyasal ve toplumsal kimliklerini, kesintisiz biçimde mazlumluk ideolojisi temelinde üreten ve mücadelelerini sistemin bir tür anti-tezi oldukları iddiası üzerinden anlamlandırmaya gayret eden bu siyasal birikim, 90'lı yıllardan sonra ve özellikle AKP iktidarları döneminde siyasal yaşamın adeta olağan bir dili ve söylemine dönüşmüştür. 28 Şubat sonrası dönem, mağduriyet söyleminin adeta siyasal *olan* ve siyasal *alan*'ın ana omurgasını oluşturduğu bir evre olarak okunabilir. AKP iktidarları dönemine denk düşen Genelkurmay'ın 27 Nisan 2007 tarihli e-muhtırası, Ergenekon başta olmak üzere darbe iddiası üzerine başlatılan yargılamalar, Gezi direnişi ve 17/25 Aralık soruşturmaları ise *yeni Türkiye* rejiminin inşasını kolaylaştırıcı bir mağduriyet söylemini berabere taşımıştır. Kurgulanan *yeni Türkiye* rejimi ise, mağduriyet söyleminin doğal sonucu olarak bir kopuş değil en az eskisi kadar kapitalist modernleşme ülküsüne bağlıdır.

30 Mart 2014 yerel seçimleri, hemen öncesinde yaşanan Gezi ve 17/25 Aralık soruşturmaları bağlamında son derece kritik bir öneme haizdir. Bu

önem, seçimlerin nasıl sonuçlanacağından ziyade; iktidar partisi AKP'nin, karşı kaşıya kaldığı krizleri aşmak adına seçim kampanyasını komplo temelli bir mağduriyet söylemi dolayısıyla kurgulamasından kaynaklanmaktadır. AKP liderliğinin yeni bir *İstiklal Savaşı* olarak formüle ettiği seçimler, adeta mazlumun zalime karşı ölüm kalım mücadelesi temelinde anlamlandırılmıştır. Böylece AKP, kendi iktidarı karşısındaki tüm muhalif unsurları İslami kolektif hafızadaki mağdurluk ve mazlumluk retoriğine atıfla zalimliğe hapsederek, toplum dışına atmaya hedeflemiştir. Mağduriyet söyleminin yerel seçimler ölçeğinde pratiğe nasıl yansıdığını inceleyen, bu maksatla iktidar partisinin kendisini mazlum/mağdur bir özne olarak kurarken, hangi siyasal aktörleri hangi bağlam/anlam temelinde zalimliğe nasıl hapsettiğini irdelemeyi hedefleyen bu makale, AKP lideri Erdoğan'ın seçim konuşmaları ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda Erdoğan'ın 19.02.2014'te partisinin seçim beyannamesinin tanıtım toplantısında yaptığı konuşma, 30 Mart akşamı gerçekleştirdiği balkon konuşması ile altmışaltı farklı miting konuşması¹, tematik olarak analiz edilmiştir. Çalışmada, öncelikle, mağduriyet söylemi ile AKP arasındaki ilişkinin genel bir çerçevesi çizilerek, bu söylemin nasıl kurgulandığına dair teorik bir arka plan oluşturulmuştur. Bir sonraki bölümde bu söylemin anahtar zihniyeti olan *düşman* ve *komplo* teorilerinin seçim stratejisine hangi söylemlerle yansıdığı incelenmiş, son iki bölümde ise adları konulmuş ve geçmişten günümüze devamlılık gösteren 'zalim' öznelerin ilgili seçim konuşmalarında nasıl yer aldığı irdelenmiştir. Bu maksatla mazinin mazlumluğunu yaratan *zalim özne* olarak Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 'Menderes', 'Said-i Nursi', 'askeri müdahaleler' ve 'kişisel acılar' ekseninde; bugünün ve geleceğin mağduriyet kaynağı ise 'paralel yapı' olarak adlandırılan Gülen Cemaat'i çerçevesinde ele alınmıştır.

2. Mağduriyet söylemi ve AKP

"Bir kitlenin iç yaşamının en çarpıcı özelliklerinden biri zulme uğramış olma duygusudur" (Canetti, 2006: 23). Zulme uğramışlığın ürettiği mağduriyet duygusu, "biz kimiz?" sorusuna cevap bulmak için bir grubun tuttuğu seçilmiş travma niteliğindedir (Çevik, 2013: 66). Bu sayede grup,

¹ Altmışaltı mitingin on tanesi İstanbul ve Ankara'ya bağlı ilçelerde, diğer elli altısı ise il düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Seçim beyannamesi tanıtım toplantısı ve balkon konuşması da dahil olmak üzere Erdoğan'ın bütün konuşmalarına, tam metin erişim imkanı sunan akparti.org.tr adresinden ulaşılmıştır.

kendini karakterize eden kimliğin sınırlarını ve kimlerin bu sınırın dışında kalacağını daha belirgin biçimde tayin eder. Travma ve travmanın ürettiği mağduriyet halini yaratan zalim, ontolojik olarak öznenin mazlumluluğuna sebebiyet veren ve ezelden beri onu bu mağduriyete mahkûm eden bir *dış aktör* olabileceği gibi; mağdur grubun kendi içinden çıkan ve travmayı içten yaşatmış bir aktör de olabilir. İster iç grup isterse dış grup üyesi olsun, zalim öznenin, travma yaratacak türden tehdit ya da zarar verici eylemleri/tutumları söz konusu olmalıdır. Tehdit/zarar üreten dış grup ile iç grup arasındaki sınır çizgileri ne kadar belirsizleşirse, başka bir deyişle zalimin kimliği ne kadar müphem bir hal alır veya iç gruba yakınlığı ne kadar artarsa, mağduriyet söylemi ile mağdur öznenin iktidar arzusu o nispette güçlenecektir. Çünkü tam olarak ne olduğu bilinmeyen düşünman ve onun müphem tehditleri, hem korku halini hem de bunu üreten şüpheliği o nispette artırır.

Mağduriyet duygusu, herkesi kapsayabilecek bir içeriğe sahiptir. Başka bir deyişle her birey, *nerede* ve *nasıldan* bağımsız olarak, kendinden daha güçlü olanlar karşısında kendisini mazlum hissettiği herhangi bir döneme ait kişisel algılar/travmalar taşıyabilir. Yaşama güçsüz olarak başlayan insanoglu 'mazlum olmak nedir' az çok bilir ve bu nedenle mazlum(luğ)u sever (Prell, 2011: 18-19). Bu anlamda travma, acının otantikliği, kişisel şahitliğin gerçekliği ve adaletsizliğin kaynağı olarak önemli bir meşruiyet aracıdır. Fakat meşruiyet aracı olarak travma, güçsüzlüğün değil direnişin bir sembolüdür:

Ama biz buna boyun eğmedik, eğmiyoruz ve eğmeyeceğiz. Bu ülkeyi o ses kayıtlarına, o şantaj çetesine teslim etmeyeceğiz. Dik duracağız, ama diklenmeyeceğiz. Demokrasiyi, milli iradeyi, istiklalimizi, hürriyetimizi namusumuz-şerefimiz gibi muhafaza edeceğiz (Yozgat mitingi).

Özne, mağduriyetini ne kadar spesifik bir olayın ürünü olarak inşa edebilirse siyasi görünürlük için o ölçüde kaynak yaratmış olur. Travma bu anlamda tanınırlığı mümkün kıldığı gibi, mağdurluğu en çok kimin hak ettiği konusunun etik muhasebesini de üretir (Humphrey, 2012: 39-40). Güçsüz ve zayıf olma halinin somut göstergesi olarak travma, böylece mazlum öznenin mutlak iktidarı amaç edinmesini gerektirir. O nedenle "en fazla acı çeken dindarlar" ya da etnik gruplar, "en zalim ve güçlü tanrılara sahip olurlar". Din unsuru özellikle önemlidir, zira inanç aracılığıyla mazlum özne "kendi iktidarsızlığını, mutlak iktidara sahip bir tanrı aracı-

lığıyla giderir”. Bu nedenle “en güçlü ve büyük tanrılar mazlumların tanrılarıdır” (Açıkel, 1996: 186).

Mağduriyet söylemi, eylem, karar ve tutumların değerlendirilmesinde bir tür yeni ahlaki ölçüt yaratır. Bu ahlaki ölçüt dolayısıyla mağduriyeti kesintisiz biçimde dillendirmek iç grubu, yoksun bırakıldığı şeylere veya elinden alınanlara ya da uğradığı haksızlıkları bertaraf etmeye dair yüksek düzeyde yoğunlaşmaya sevk eder. Bu yoğunlaşma hali, bir yandan iç grubun kimlik inşasını ve kimliğini yeniden onarıp pekiştirmesini, grup dayanışmasını, böylece zalim özneye karşı diri ve dinç kalmayı sağladığı gibi; diğer yandan mağduriyetini, haklılığının ve doğruluğunun yeter şartı olarak göreceğinden bütün eylemlerinin, tutumlarının ve kararlarının tartışmasız biçimde meşru ve ahlaki olduğu algısını geliştirecek, uzun vadede zalim özneye dönüşümünün kapısını aralayacaktır. Bu nedenle mağdur özne, Nietzsche'nin (2010: 478) tabiriyle, sürekli olarak “suçlu insanlara” ya da günah keçilerine ihtiyaç duyar. Komplo teorileriyle hemhal olan suçlu/günah keçisi yaratma ihtiyacı mağduriyet söylemini, siyaseti askıya almanın en önemli araçlarından birine dönüştürebilir. Bu süreçte sıklıkla siyasetin ‘ötesinde ya da öncesinde’ olana başvurulur. Mağdur özne, bu durumda bile siyaseti sürekli olarak olumsuzlamak yerine kendi siyaset tarzını oluşturmaya gayret eder ve kendine tartışılmaz bir başlangıç noktası bularak, tartışmayı buradan sürdürür (Jaffery ve Candea, 2006: 289):

17 Aralık, 25 Aralık darbe girişimiyle bir kez daha Türkiye’de huzuru, istikrarı, büyüyen ekonomiyi, çözüm sürecini sabote etmek istediler. Fakat taviz vermedik, asla boynumuzu eğmedik. Kardeşlerim, Türkiye’ye karşı kurulan bu tuzağa düşmedik (Bingöl mitingi). Kardeşlerim, en büyük yolsuzluk, en büyük hırsızlık milli irade hırsızlığıdır. Bize yolsuzluk ve rüşvet iftirası atanlar, aslında milli iradeyi çalarak yolsuzluğun ve hırsızlığın en büyüğünü yapmak istediler (Ağrı mitingi).

Mağduriyet söylemi AKP örneğinde değerlendirildiğinde Açıkel’in kutsal mazlumluğa dair saptamaları daha üretken katkılar sunabilmektedir. “Dünyanın acımasızlığı, Avrupa’nın nankörlüğü, sistemin adaletsizliği, hayatın zalimliği ve feleğin kahpeliği karşısında ben-ideali tehdit altına giren yığınların ideolojisi” olarak kutsal mazlumluk, “siyasal fantazyaya aracılığıyla iade-i itibar, iktidar, saygınlık ve hınç arayışdır” (Açıkel, 1996: 163). Özellikle hınç’ın (*ressentiment*) mağduriyet söyleminde önemli bir anahtar kavram olduğu belirtilmelidir. Zira hınç arayışındaki insanın zihni “haset, karalama dürtüsü, kötü niyet ve gizli kindarlıkla doludur. Bu duygu halleri, bütün tekil, somut nesnelere kopuk, sabit, tutumlar haline gelir”

(Scheler, 2004: 34). Nietzsche'ye göre (2011: 32) hınçlı insan "kötü düşman"ı tasarılar. "Bir temel kavram olarak 'kötü olan'ı ve sonra bu temel kavramdan yola çıkıp onun karşıt eşleneği olarak bir de 'iyi olan'ı", yani kendisini tasarlar. Bu nedenle hınç duygusu her zaman için düşmanlaştıracağı hatta şeytanileştireceği bir dış dünyaya ve aktörlere muhtaçtır. Hınç, "kötü" olan 'iyi' görününceye kadar tercih kurallarını saptırarak, bütün olarak bir 'ahlak anlayışını' belirler hale geldiğinde en önemli başarısını kazanır" (Scheler, 2004: 41). Bu bağlamda hınç'ın, kendi ahlak anlayışını belirlemek isteyen AKP'nin söyleminde önemli bir yansıma bulduğundan söz edilebilir. Örneğin AKP, seçim süreci boyunca kendi mağduriyetini üreten düşman kavrayışını son derece esnek ve bir o kadar da kapsayıcı biçimde geliştirmiştir. Geziciler'den paralel yapılanmaya, lobilerden muhalefet partilerine varıncaya kadar geniş bir yelpaze oluşturan düşman kategorisi, özellikle kritik anlarda terörle, ihanetle, dış güçlere satılmışlıkla veya haşeratla ilişkilendirilip şeytanleştirilirken, mağduriyet kurgusu ve mazlumluk ideolojisi temel katalizör olmuştur:

Bunlar sandıkta bir kez daha kaybedeceklerini biliyorlar, işte onun için çirkinleşiyor, çirkefleşiyor, sandık dışında yol arıyorlar. Sandık dışında her yol gayrimeşrudur, sandık dışında her yol antidemokratiktir, sandık dışında her yöntem demokrasi dışı olduğu gibi ahlak dışıdır, edep dışıdır. İşte görüyorsunuz hukuksuzca dinleyip kaydettikleri telefon görüşmelerini kullanıyorlar, devletin sırlarını ifşa ediyorlar, ulusal güvenliğimize, birliğimize, çözüm sürecine, kardeşliğimize sabotaj yapmak istiyorlar. Sokakları tahrip edip tahrik edip ülkede huzuru bozmaya çalışıyorlar. Pensilvanya'nın kuyruğuna takılan CHP de, MHP de, BDP de sokaklardan umut, ya sokaklardan bu şekilde umut olur mu? Bu ittifaka çok çok dikkat edin sevgili kardeşlerim. Kimlerin kimlerle iş tuttuğuna, kimlerin kimlerle ortak hareket ettiğine lütfen dikkat edin (Siirt mitingi).

Türk sağını karakterize etmesi adına, hınç ve kindarlık duygularını bir tür mücadeleye kanalize eden ideolojik payda olarak *kutsal mazlumluk* "Türk milliyetçiliğinden İslami motiflere, kapitalizm öncesi değerlerin yüceltiminden yarı-cemaatçi bir toplum anlayışına, anti-kozmopolitan yönelimlerden idealize edilmiş nostaljik bir tarih anlayışına, şüpheli bir dünya kurgusundan ezikliğin bireysel görünümüne kadar pek çok söylemsel ögeyi içinde barındıran" en önemli ideolojik dizgedir. AKP'ye miras kalan bu ideolojik dizge, "bir yandan toplumsal ve ekonomik geri-kalmışlığı ve kitlelerin ezikliğini dile getirirken, diğer yandan da bunu aşmanın nevrotik-baskıcı yollarını siyasal aygıt dolayımıyla eklemleyen; 'büyük Türkiye, şanlı tarih, otantik cemaat, aile değerleri, kenetlenmiş bir toplum, gücünü

dünyaya kabul ettirmiş bir ülke' ideaları etrafında kapitalizmin iktidar istemini kitleselleştiren ve meşrulaştıran bir söylemsel pratiktir" (Açıkel, 1996: 155-156):

Müfterilere prim vermedik, vermeyeceğiz. Bu yolda emin adımlarla yürüyeceğiz. Çünkü bizim bir Türkiye sevdamız var. Bizim bir millet sevdamız var, bizim bir bayrak sevdamız var. Bizim bir vatan sevdamız var, bizim bir tek devlet sevdamız var, bununla bu yolda yürüyeceğiz ve bugüne kadar böyle geldik (Balıkesir mitingi).

Meşruiyet üretici bir araç olarak mağduriyet/mazlumluk vurgusu, 2002'den itibaren politik gücü elinde tutan AKP ve lideri Erdoğan'ın politik söylemlerinde en önemli unsurlardan biridir. Bilhassa mazlumlüğün politik ve toplumsal temelde *kutuplaştırıcı dili* Erdoğan tarafından kesintisiz biçimde kullanıla gelmiştir. Bu kullanım bir yandan mazlumlüğün rahatsız edici değil iktidar üretici yönüyle ilgilidir; fakat diğer yandan böylesi bir tercih aslında hınç arayışındaki özneye özgü bir davranıştır. Zira hınç arayışındaki mazlum özne mazlumlğu yaratan koşullar ve sonuçları sıklıkla dillendirdiği halde, bu eleştirel tavrın özündeki derdin deva bulmasını arzu etmez, çünkü dert sadece "bir eleştiri bahanesidir" (Scheler, 2004: 12). O nedenle faiz lobisinden yabancı sermayeye, dış mihraklardan paralel yapılanmaya, CHP'li tek partili yıllardan, darbeci güçlerin 28 Şubat müdahalesine, yandaş medyadan "kafatasçı" Kürt ve Türk milliyetçiliğine uzanan geniş bir zalim özne arşivi yedekte tutulmaktadır. Bu zalimler kadrosuna bağlı olarak inşa edilen "mağduriyet/zalimlik zemini, o mağdur/zalim diyalektiği AKP politikalarının en esaslı zembereğini" oluşturmaktadır. Bu söylem ve ideolojiyi sürekli kılarak, muhalefet ve kendi tabanını oluşturan kitleyi "tam orada zapt etmek" kaçınılmazdır. "*Ne mağduriyeti! Siz değil asıl biz...*" diye başlayan tüm karşı-pozisyon ve reaksiyonlar bu mazlumluk ideolojisinin ürettiği bariyere çarpmaktadır (Özmen, 2014).

Mağduriyet söylemine tutunan ve kendisini mazlum olarak betimleyen özne, mazlumlğu üreten acı ve kötülüklerin sadece kendisini hedef aldığına inanır. Düşmanın yaptıkları, kitleyi "yok etmeye yönelik kasıtlı" ve "değişmez art niyet" (Canetti, 2006: 23) üzerinden okunduğu için mazlum özne, "üzerine hiçbir tarihsel sorumluluk" almak istemez. Diğer bir deyişle, kendisi hariç herkesin ve her şeyin sorumlu tutulması ve fakat kendi üzerine sorumluluk almaması gerektiği yönünde bir yanılsamaya sürüklenir. Böylesi bir yanılsama hali özneyi ben-merkezli bir tavra sürüklediği

gibi, “kendi mazlum yokluğunu, otoriter-monist bir iktidar söylemi üretmek üzere mobilize” etmesine (Açikel, 1996: 190-191) de vesile olur. Bu anlamda AKP, İnsel’in (2008) ifadesiyle, “ceberrut devletin sillesini yemiş olmanın... yarattığı geleneksel mağduriyet meşruiyetiyle” hareket eden bir aktördür. Böylesi bir yanılısama 17/25 Aralık soruşturmaları sürecinde görüldüğü üzere, “yolsuzluk yapılmışsa ne olmuş yani” ya da “bırakın bu ufak tefek şeyleri” türünden ahlaki olmayan ve bir miktar da kibir taşıyan değerlendirmelere yol açmıştır. Üstelik “sahici, içten bir öfkeyi yansıtmayan, onuru zedelenmişlere has olmaktan çok uzak, sözel düzeyden çok ileri gitmeyen” bu tavır bugüne kadar görülmeyen bir “sınıfsal özgüven ve rahatlığın (*da*) dışavurumu”dur (Laçiner, 2014b: 5). Bütün art niyetli düşmanların ve onların kötülüklerin kendisini hedef aldığı argümanını inşa etme sürecinde dindarlık/Müslümanlık paydası da, haklılığı pekiştirici ve tahakküm yaratıcı mazlumluk ideolojisinin temel aparatlarından en önemlisidir. Batman mitingindeki “*bunlar geceleri bir de evlerde, yurtlarda beddua seansları yapıyorlar biliyorsunuz... Ya sizin beddualarınız tutmaz be. Bana buradaki abların duaları yeter, buradaki ağabeylerin duaları yeter. Ne mağdurlar, ne mazlumlar var, Suriye’den, Mısır’dan, Filistin’den, Myanmar’dan bize dualar geliyor, onlar bize yeter*” ya da Elâzığ’daki “*30 Mart akşamı bu sandıkta sizin o yaşadığınız sevinci inaniyorum ki Kahire Meydanında şehit olan Ema kızımızın da ruhaniyeti yaşayacak. O kadar önemli bu mücadele*” sözleri, dinsel retorik’in nasıl tek başına meşruiyet gösterenine dönüştüğünü örneklemesi adına zikredilmelidir. Dinsel retorikle geliştirilen bu tavır otoriter-monist iktidar söylemini üretmede oldukça işlevseldir. Çünkü Müslümanlık/dindarlık ortak paydasında inşa edilen mazlumluk hali, politik aktörlerin *kitle* ile kurduğu semiyotik ve duygusal bağı ayrı bir söyleme yerleştirmekte, böylece konuşmalardaki lafzın yerine içeriğin, “ifade edilmeyen ama paylaşılan anlamların” geçmesi mümkün olabilmektedir (Yıldırım, 2011).

Zımnî anlamlar ve duygusal bağ, AKP ile onun mağduriyet söylemine prim veren *tabanı* arasındaki ilişkinin basitçe temsil değil, tekabüliyet hissi olduğunu göstermekte ve bu ilişki her daim öteki’nin varlığı dolayısıyla kurulmaktadır. Bu duygudaşlık ve tekabüliyet hissi sayesinde artık mazlum olan basitçe Erdoğan ve partisi değildir, seçmen de kendisini mazlum ve mağdur olarak algılar (Yıldırım, 2011). Tekabüliyet ilişkisini Laçiner (2014b: 3), AKP ile orta sınıf arasındaki *özdeşlik* ilişkisi üzerinden değerlendirir. Özdeşlik ilişkisi sayesinde AKP’nin orta sınıf seçmeni, yol-

suzluk-rüşvet iddialarını “haklılık ölçütü ile tartmak yerine kendisine yapılmış bir saldırı, konumunu tehdit eden bir gelişme” olarak algılamış ve “komploya, ihanete maruz kalma” retoriğiyle değerlendirmiş, hatta “daha düne kadar iç içe yaşadıkları cemaatin komplo/ihanet içinde olduğunu” süratle kabullenmiştir. Burada bir hususun gözden kaçırılmaması gerekir. Söyle ki, mazlumluğa dair zikredilen sair etkenler, ancak eşitsizlik ve baskı halinde somut karşılık üretebilir. Mağdur olmak bireyi belki tek başına *iyi* yapmaya yetmez; ama mazlum özne, mağduriyetini kesintisiz biçimde somutlaştırma ve örneklendirme mecburiyetinde hisseder. O nedenle miting konuşmalarında Erdoğan, darbeler ve özellikle de dindar kimliğin uğradığı haksızlıklar çerçevesinde 28 Şubat ile 2002 öncesindeki ekonomik krizleri (IMF’ye olan borç, kişi başına düşen milli gelir vb. gösterenler eşliğinde) sıklıkla zikreder. Ekonomik krizler bütün bir toplumsal yapıyı derinden etkilese de, AKP’nin özdeşlik ilişkisi kurduğu orta ve alt sınıflar krizlerden en büyük yarayı aldığı için, halkı *‘krizlere mahkûm eden eski Türkiye’* aktörlerine (Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve *“CHP’nin yavrusu”* olarak betimlenen Demokratik Sol Parti (DSP) bu bağlamda en önemli iki zalim öznedir) karşı *‘ülkeyi düzlüğe çıkaran AKP iktidarı’* dikotomisi, mağduriyeti somutlaştırmak adına oldukça stratejiktir.

Mazlumluk ve mağduriyetin, yoğun biçimde üzerine inşa edildiği eziklik ve acı söylemini Açıknel (1996: 163) “kapitalizmin Türk-İslam coğrafyasındaki tinsel görünüşü” olarak değerlendirir. Diğer bir deyişle eziklik ve acı söylemi “sınıfsal ve kültürel olarak maddi dayanaklarını yitiren, toplumsal sürecin edilgen-ezik öznelerinin; köksüzleşmiş yığınların; periferinin-taşranın zincirlerinden boşalmış enerjisinin; arabeskin... baskıcı bir siyasal aygıtla eklemlenmesidir”. Mazlum özne, eziklik söylemi üzerinden ‘Baticı, seçkin, köksüz ve yozlaşmış zümre’ karşısında kendisini ‘mağdur ve mazlum milletin hizmetkârı’ olarak sunar. Fakat bu sunuş tarzı bile kendi içinde çelişkilerle doludur. Çünkü mağduriyet söylemi, kimliğini modernite ve kapitalizm dolayısıyla inşa etmesine rağmen, Shayegan’ın tabiriyle bir tür *yamalama* sürecine maruz kalır. Bu nedenle Batı’nın karşısına dikilmeye çalışırken kendini Batılılaşmak zorunda hisseder, dünyayı manevileştireyim derken kutsallıktan ve ahlaki değerlerden uzaklaşır. Öyle ki, “eleştiri yeteneğini hareketsizleştirip, çözümleme gücünü dizginler, geçici çareler ve kolay çözümlerle kendilerini hoşnut eder” (Shayegan, 1991: 88). Kimliğini mağduriyet üzerine inşa edip sürekli olarak “dış dünyayı suçlama ve sorumluluktan kurtulma eğilimi”ne meyleden mazlum

özne, mağduriyete sebep olan failler karşısında kendisini hep “edilgen bir söylemle tanımlar”, “kendisine acıma” hali ve adeta “zayıflıktan haz alma eğilimi” güçlüdür (Açıklık, 1996: 189): “*Kardeşlerim...ne dedik? Biz kefenimizi giyerek bu yola çıktık. Bu mücadelede çok şehit olanlar oldu. Ne olur sanki biz de şehit olsak, ondan daha yüce bir makam var mı?*” (Şanlıurfa mitingi). “Âşık öznenin aşk acısını sevmesi gibi”, mazlum özne de “ezikliğini idealleştirme ve kendini daha zayıf ve çaresiz görme eğilimini” her daim güçlü tutar (Açıklık, 1996: 181). Bunu seçmen nezdinde gerçekçi kılan ve somutlaştıran en önemli vakıa, okuduğu şiir nedeniyle mahkûm edilen Erdoğan’ın, Kemalist-bürokratik elit tarafından ‘mağdur edilmiş lider’ imajıyla ortaya çıkışıdır. Bu imaj ve mağduriyet dili farklı toplumsal kesimlerle kurulacak eşdeğerlik bağları açısından da işlevseldir (Kalaylıoğlu, 2010). Bu anlamda AKP ve onun entelektüel kadrosunun özgürlük ve demokrasi söylemi, neredeyse sadece geçmişin antidemokratik yapılarının eleştirisi üzerine kuruludur. Bu eleştirilerin sunduğu basma kalıp tabloya göre bir tarafta jakoben, darbeci, tepeden inmecî, baskıcı, milli iradeye saygısı olmayan seçkinci bir grup; diğer tarafta ise milli/sivil iradeyi esas alan temsilciler vardır (Yıldırım, 2011). Diğer bir deyişle “aşağıdakilerin, dışarıda tutulanların, alttakilerin bütün yoksunluklarının ve ızdıraplarının tek bir seferde milli/gayrı-milli ikiliğine” hapsedilmesi söz konusudur (Özmen, 2014): “...*biz mazlumların, mağdurların sesiyiz, kimsesizlerin kimsesiyiz, sessiz yağınların sesiyiz; böyle çıktık bu yola, böyle devam edeceğiz*” (Osmaniye mitingi).

Ancak Scheler (2004: 55) ressentiment ahlakında, “küçük, yoksul, zayıf ve ezilen(ler) için duyulan sevgi”nin “aslında, karşıt olgulara yönelik maskelenmiş nefret”, “bastırılmış haset” ya da “kötüleme dürtüsü” olduğunu söyler. “Nefret açıkça kendini ortaya koymaya cüret edemediğinde, görünüşte sevgi biçiminde” ifade edilebilir. Çünkü Nietzsche’den (2010: 460) ilhamla belirtmek gerekirse, mağduriyeti üreten türlü etkenlere dair geliştirilen olumsuz duyguların ‘*ezilen ve acı çekenlerin sesi*’ olduğuna dair maskeye dönüşmesi, bir bakıma gücün korunması ve artırılması için, “ani heyecanları kutsallaştırmak için” gereklidir. Böylesi bir gerekliliğin, ezen ve acı çektiren bir zalim özne yaratılmasına, zalim özneliğin süreklilik taşıyan tehdit algısına dönüşmesine ve bu dönüşümün ise kitleyi müteyak-kız kılmasına ihtiyacı olacaktır. AKP’nin 30 Mart öncesi mitinglerinde uzadıkça uzayan tehdit algısı ve düşman listesi bu nedenle anlamlıdır. Öyle ki 17/25 Aralık soruşturma süreci, “91 yıllık Cumhuriyet tarihimizin en

çirkin darbe girişimi(nin), en büyük ihaneti”n (Kırklareli mitingi) yaşandığı bir evredir. Daha da önemlisi ise, mağduriyet duygusunun okşanması ve acizlerin öfkesinin körüklenmesi üzerine kurulu eziklik ve acı söylemi, içe atılmış hınç duygusu, kindar ve rövanşist tutum ile birlikte düşünüldüğünde yaratacağı duygu seli çerçevesinde hem otoriter yapılara hem de radikal söylemsel alanlara meşruiyet kazandırabilecektir.

3. ‘Düşman’ ve ‘komplo teorileri’ dolayısıyla iktidar arzusu

Erdoğan, partisinin seçim beyannamesini tanıttığı toplantıda 30 Mart seçimlerini *“tarihimizin en önemli, en hayati seçimleri”* olarak tanımlar ve devam eder:

Milli iradeye, demokrasiye en ağır saldırıların olduğu bir sürecin içindeyiz, özellikle medyanın var gücüyle bugüne kadar hiç olmayan bir ahlaksızlık ve edepsizlikle milli iradeye, demokrasiye, değerlerimize saldırdığı bir dönemden geçiyoruz. Öyle ki, 318 milletvekili olan AK Parti’nin kapatılmasını bir yerlere tavsiye edecek kadar ahlaki değerlerden yoksun olanların köşelerde yazdığı bir dönemden geçiyoruz.

Bu satırlar, AKP’nin seçim mücadelesini mağduriyet vurgusu üzerine inşa ettiğinin ilk önemli işaretidir. Ancak mağdur ve mazlumun tek başına AKP olmadığı ‘milli irade, demokrasi ve manevi değerler’ dolayısıyla dile getirilmekte; “tehlikeli kötülük ittifakı” (Türk, 2014: 10-11) ya da ‘büyük kirli oyun’ olarak adlandırılan zalimler ittifakının hedefinin Türkiye’nin AKP ile birlikte yükselişini, *“kutlu yürüyüşünü”* engellemek olduğu, hatta demokrasiyi hedef aldığı vurgulanmaktadır:

17 Aralık’ta bu kez başka bir tuzakla, bu kez farklı bir senaryoyla yeniden Türkiye’yi karıştırmak için yine düğmeye bastılar, seçilmiş bir Hükümeti, bir yargı darbesiyle, iftirayla, hukuksuzlukla görevden uzaklaştırma yoluna gittiler, bir kez daha Türkiye ekonomisini hedef aldılar, bir kez daha istikrara, huzura, büyük Türkiye hedeflerine, yeni Türkiye hedeflerine kastettiler... (Afyonkarahisar mitingi). AK Parti’nin değil siyasetin önünü, milli iradenin önünü kesmeye çalışıyorlar. Hükümeti değil aslında yeniden büyük Türkiye’nin önünü kesmeye çalışıyorlar... Bizden ziyade millete darbe yapmaya çalışıyorlar, ama başaramayacaklar (Kırklareli mitingi).

Seçimler öncesinde düşmanın *eski Türkiye’nin temsilcileri* olarak be-timlenen hali, Türk sağının süreklilik taşıyan mazlumluk psikolojisi ve komplo teorileri mantığıyla büyük ölçüde örtüşür. AKP’nin söyleminde bu düşmanlar, her daim eşitsizlik ve haksızlık üreten ortak bir paydada bu-

luşmakta ve birbirlerini sürekli olarak kollamaktadırlar. Böylesi bir düşman kavrayışı, dünyaya her daim şüpheli² gözlerle bakmayı, 'biz mağdurlara' karşı yapılan her türlü kötülüğün ve ahlaksızlığın bilinçli biçimde icra edildiğini, düşman/zalim olanın 'bizim' menfaatlerimizi baltalamak için fırsat kolladığını içeren yan anlamlar da üretir:

Eski Türkiye demek, yeniden koalisyon dönemleri demektir... yeniden kriz demektir, kaos demektir, yeniden gerilim, bunalım demektir... yolsuzluk demektir, yoksulluk demektir, yeniden yasaklara dönüş demektir... içine kapanmış, iddiaları olmayan, hedefleri olmayan, projeleri olmayan, dünyada esamesi okunmayan bir Türkiye demektir (Burdur mitingi).

Erdoğan'ın 'Gülen, Bahçeli ve Kılıçdaroğlu'nu homojen ve türdeş bir düşman kategorisine hapseden 'üçlü kafadar' tanımlaması, mağduriyet üreten düşman bloğunun ortaklığını, birlikte hareket ettiğini ve ne kadar tehlikeli olduğunu gösterir. Daha önce değinildiği üzere, mazlum özne suçlu/günah keçisi arayışındadır. Şayet bu arayıştaki mazlum özne ege-men konumdaysa, son derece gelişmiş bir hayal gücü ile "şeytanlaştırmak istediklerine karşı" (Campbell, 2013: 69) geniş ve yaygın bir suçlayıcı liste ile hareket edecektir. Homojenleştirilmiş düşman tanımı bu anlamda "mağduriyet söyleminin kesintisizliğini" (Türk, 2014: 293) sağlarken; düşmanın komplocu bir zihniyetle kavranışı da "mazlum bırakılmış bir kitleyi iktidar arzusu duyacak şekilde kitlesel hale getirme"ye aracılık eder. Diğer bir deyişle komplocu söylem, mağduriyeti reddetmek yerine iktidarını "tam da bu mağduriyet üzerine konumlandırıran bir arzuyu inşa" eder (Baştürk, 2014: 148):

...onların gündemlerinde sadece yıkım var, engelleme var, yavaşlatma var... dedikodu var, iftira var, itham var. Onlar paralel örgütün önlerine attığı kırıntılarla idare ediyorlar, telefon dinlemeleriyle idare ediyorlar... İstanbul'da plazalardan atılan manşetlerle birlikte yürüyorlar, ... paralel örgüte, manşetlere, malum işveren örgütüne vagon oluyor, büyük Türkiye hedefini engellemenin mücadelesini girişiyorlar. Ama bizim gündemimizde Türkiye var, bizim gündemimizde millet var, siz varsınız siz (Sivas mitingi).

Bütün muhalefeti tek bir potada eriterek toptan düşmanlaştırma eğilimi mazlum öznenin "yığınların negatif enerjisini daha üst bir siyaset

² Nietzsche (2010: 48) ahlakın yozlaşmasını ve şüpheliği "çöküşün bir sonucu" olarak ele alır. Öyle ki "bir nesneye karşı arzumuz ne kadar büyürse, bu nesneye o denli değer veririz: Ahlaki değerler en yüce değerler haline geldiğinde, en az yerine getirilenin ahlaki değer olduğu gerçeği atlanır" (Nietzsche, 2010: 231).

içinde mobilize edebilmesi” ve “toplumsal olumsuzluğu daha büyük bir hedefle çözeceğine dair iyimser inancı yaygınlaştırabilmesi” (Açıkel, 1996: 157) ile yakından ilişkilidir. Seçmenin geçmişten bugüne bir şekilde kendini mağdur hissettiği ve tepki biriktirdiği her ne sorun yaşanmışsa bunların bütünü düşmanlaştırılan *eski Türkiye*'nin aktörlerine yüklenmekte, böylece yaşanan tüm kaotik hallerden *eski Türkiye*'nin aktörleri sorumlu kılınmakta, fakat bu açmazdan *yeni Türkiye*³ hedefiyle kurtulabileceği umudu üretilmektedir. Bugün için gerçekten madun ve mağdur sosyal grupların olup olmadığı veya mağduriyetin hangi grupları kapsadığı sorusu, çok fazla bir anlam taşımamaktadır. Zira önemli olan, mağdurluk/mazlumluk hissiyatının gerçeklik algısına dönüşmesi ve belirleyici olabilmesidir. Genelkurmay'ın 2007'deki e-muhtırası, 2011 seçimleri öncesinde *The Economist*'in Türk seçmenine “oyunuzu CHP'ye verin” çağrısı (Yıldırım, 2011), darbe girişimi iddiasıyla açılan Ergenekon ve Balyoz davaları, Gezi direnişi ile 17/25 Aralık soruşturmaları, AKP tarafından popüler bir mağduriyet algısı üretmek ve kitleyi mağduriyet hissiyatıyla kuşatıp mobilize etmek adına önemli negatif enerji örnekleridir. Bu bağlamda AKP, kapitalist ilişkiler ve modernleşme sürecinin yarattığı “hayal kırıklığından türeyen” *yeni Türkiye* ve 2023 hedeflerini, popüler bir mağduriyet söylemi dolayısıyla *eski Türkiye*'nin aktörlerine karşı bir tür “haddini bildirme” ve “yitik itibarını geri alma mücadelesi”ne (Açıkel, 1996: 180) dönüştürmüştür. Dolayısıyla mazlum özne olarak AKP'nin, eksiklik ya da yoksun bırakılmışlık metaforunu, iktidarsızlığını/güçsüzlüğünü ortadan kaldırmanın aracı kıldığı söylenebilir. Çünkü mazlum öznenin en büyük arzusu, “yokluğunu hissettiği şeye yani iktidara yöneliktir” (Açıkel, 1996: 187). Bu anlamda mazlumluk “bir yandan sınırsız sevgi ve şefkat gereksiniminin, diğer yandan da patolojik iktidar isteminin ve intikam eğiliminin” (Açıkel, 1996: 163) bileşimi olarak şekillenir. İktidar ve hınc eğilimi, mazlum özneyi kapitalist ilişkilerle giderek daha fazla hemhal ederken, kapitalist ilişkilerle güçlenen bu bağ onu daha fazla otoriterleşmeye sevk eder.

Erdoğan'ın her türlü eleştiri karşısında alıngan, bir o kadar kızgın ve öfkeli hali de, mazlum özneye has bir tutumdur. Özellikle “kendine ve kutusal addettiği şeylere karşı aşırı duyarlıdır”. O nedenle “sevgi gereksinimi

³ AKP'nin “*Yeni Türkiye*” tanımlamasının içeriğine ve değerlendirmesine dair ayrıntılı bir okuma için bkz. Fethi Açıkel, “*Muhafazakâr Sosyal Mühendisliğin Yükselişi: Yeni Türkiye'nin Eski Siyaseti*”, Birikim, sayı 276, Nisan 2012, s:14-20.

karşılanmadığında tepkisini” kızgınlık ve öfke haliyle dışarı vurur. Bir tür haddini bildirme ya da kendi itibarını kurtarma olarak düşünüldüğünde bu kızgınlık ve öfke hali, mazlumluğun güç söylemi yaratabilme ihtimaline ışık tutar. Özellikle “kendisinin ciddiye alınmadığı, benliğinin rencide edildiğini düşündüğü durumlarda bunu doğrudan kendi egosuna karşı girişilmiş” bir haksızlık ve ihanet olarak algılar (Açıkel, 1996: 183). Erdoğan’ın 2014 adli yıl açılış töreninde Türkiye Barolar Birliği Başkanı Feyzi-oğlu’nun konuşması esnasında veya TÜSİAD’ın eski ve yeni başkanlarının açıklamaları⁴ karşısında sergilediği sert tutum ve tavır ile yerel seçimler öncesinde cemaat başta olmak üzere bütün bir muhalefeti düşmanlaştırma eğilimi tam da bu açıklamalara uygun düşmektedir. Zira mazlum/ezik özne, haleti ruhiyesi itibariyle “çelişkili bir biçimde, zalim olmaya adaydır” (Açıkel, 1996: 177). Bir yandan sıklıkla dindarlara yapılan zulüm, demokrasiye yapılan askeri müdahaleler, türban yasağı, 28 Şubat sürecinde imam hatip okullarının kapatılması, Said-i Nursi ve Menderes özelinde ‘vatansever ve dindar’ların karşı karşıya kaldı kötü muameleler hatırlatılırken; diğer yandan Gülen cemaatine karşı “inlerine gireceğiz” tehdidi dilendirilebilir ya da YouTube, twitter ve diğer sosyal medya yayınlarının kapatılacağına dair uyarılarda bulunulabilir. Diğer bir deyişle, kendi üzerinde hissettiği ezikliği, yoksunluğu, mağdurluğu, dışlanmışlığı, politik gücü kontrol etmeye başladığı andan itibaren diğerleri üzerine yansıtma çalışır. Öteki/muhalef olan düşmanlaştırıldığı ve hatta şeytanileştirildiği ölçüde, mazlum özne kendini masumluga ve mağdurluga, Shayegan’ın (1991: 130) tabiriyle *günahsız bir cennetliğe* dönüştürür:

⁴ 29.12.2014 tarihinde Hürriyet Gazetesi’nde yayınlanan röportajında TÜSİAD Başkanı Haluk Dinçer Cumhurbaşkanı’nın “*paralelle mücadelede sizden yeterince destek görmüyorum*” eleştirisini değerlendirirken dile getirdiği “... *TÜSİAD ne yapabilir paralel devletle ilgili? Ben bir şey görmüyorum. Benim gördüğüm sadece bazı usulsüz dinlemelerle ilgili olarak bazı emniyet mensuplarının tutuklanması. Ama bu paralel devlet tanımına tam uymamaktadır herhalde*” (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27858116.asp> E.T.=20.01.2015) sözleri hem Erdoğan hem de hükümet ve AKP kanadından sert eleştiriler almıştır. Dinçer’den önceki TÜSİAD başkanı Muharrem Yılmaz’ın 23.12.2014 tarihinde TÜSİAD’ın 44. Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmada, “*Hukukun üstünlüğüne riayet edilmeyen, yargı mekanizması AB normlarında çalışmayan, düzenleyici kurumlarının bağımsızlığına gölge düşen, vergi cezaları veya başka tür cezalarla şirketler üzerinde baskı kurulan, İhale Yasası onlarca kez değiştirilen... Böyle bir ülkeye yabancı sermayenin gelmesi mümkün değildir*” (http://www.zaman.com.tr/ekonomi_baski-kuran-bir-ülkeye-yabancı-sermaye-gelmez_2195268.html E.T.= 5.2.2014) açıklaması da Erdoğan tarafından *ihanet* olarak yorumlanmıştır.

Türkiye oynanan oyunu görüyor, Türkiye tuzağı görüyor. Türkiye, CHP'nin, MHP'nin, Pensilvanya'nın gerçek yüzünü, açık niyetini görüyor. 30 Mart'ta bunların maskesi düşecektir, bunu biliniz. 30 Mart'ta yeni Türkiye'nin kapılarını ardına kadar aralayacağız. Son çeteyi de tasfiye ederek kardeşçe, birlik ve beraberlik içinde geleceğe yürüyeceğiz (Aksaray Mitingi).

Eziklik ve acıların muktedirleşmeye dönüşüm sürecinde komplo teorilerinin etkisi iskanmamalıdır. Örneğin darbe iddiasıyla açılan davalarda, Gezi direnişinde ve 17/25 Aralık soruşturmaları sürecinde iktidarın geliştirdiği düşmanlaştırıcı karşı söylemlerde yoğun bir komplo teorisi hep olagelmıştır. Çünkü komplo teorileri, AKP'nin grup kimliğini koruyabilmesinde ve öteki'yi dışarı atarak sınır çizebilmesinde işlevseldir. Eski Türkiye, dış mihraklar ve 'paralel yapı' başta olmak üzere ihanet ve hainlik suçlamaları, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) özelinde bölücülük metaforu, Türkiye'nin büyümesini güçlenmesini çekemeyen ve köstek oluşturan iç ve dış aktörler, mağduriyet üreten komplo teorisinin geliştirdiği söylemin parçalarıdır. Fakat mağduriyet üreten komplo teorilerinde düşmanın kötücül karakterli/niyetli eylemleri bütünüyle AKP iktidarı veya Erdoğan üzerinden kurgulanmamıştır. Çünkü Erdoğan mağduriyeti tek başına üstlenmez; bütün kötülükler kasıtlı olarak üretiliyor olmakla birlikte asıl hedef, büyük Türkiye'nin güçlenmesini ve büyümesini engellemektir. Düşmanın ortaklığı ve adeta kutsal bir ittifak oluşturarak AKP iktidarına hücum edişi, ülke ve milletin hak ettiği refahı, huzuru, güvenliği, büyümeyi engelleyip eski Türkiye'nin alışık olduğu kaotik ortama yeniden dönüşü temin etmek adınadır. Bu anlamda komplo, kendisini mağdur olarak anlamlandıran aktörün bir tür "intikamcı arzusunu meşrulaştırır" (Baştürk, 2014: 118):

Şimdi 17 Aralık ve 25 Aralık darbe girişimlerini de en başta çözüm sürecini ortadan kaldırmak için yaptılar. Neden biliyor musunuz? Eğer çözüm süreci kalıcı olursa, Türkiye'yi hiç kimse tutamaz... ekonomiyi hiç kimse tutamaz... kardeşliğimizi hiç kimse bozamaz, bunu istemediler. Onun için ... Hükümeti devirip süreci bitirmek istediler... Türkiye'nin istikbaline, istiklaline, o büyük ekonomisine, çözüm sürecine yönelik bu alçakça saldırıya geçit vermedik (Ağrı mitingi). Türkiye düşmanlarının maşaları bugün hayal kırıklığı yaşamışlardır. Bu milletin içinden çıkan, ama bu millete ihanet eden taşeronlar bugün milletin ne kadar aziz, ne kadar asil, ne kadar kahraman olduğunu bir kez daha görmüşlerdir (Balkon konuşması).

4. Maziden gelen mazlumluğu yaratan zalim özne: **CHP**

Mazlum öznenin acısı sadece bugüne ait olumsuzluklardan beslenmez, “geçmiş de en az bugün kadar acı vericidir”. Çünkü “tarihe baktığında kendi trajik yıkımını görür” (Açıkel, 1996: 165). Tarih, düşman(lık)ları geçmiş üzerine inşa etmeye aracılık ettiğinde, düşmanlığı tanımlamada değer yargıları daha fazla ön plana çıkar. Bilhassa kolektif bütünlük güçlendirilmek istendiğinde, tarihi düşmanlıklar yeniden canlandırılarak harekete geçirilir (Çevik, 2013: 70). Kaldı ki, AKP’nin ideolojik söylemini şekillendiren muhafazakârlığın da, “gündelik olana dair söylemini kurarken eskiyi yeniden çağıran bir dil” geliştirdiği (Baştürk, 2014: 146) hatırlanmalıdır. CHP ve CHP ile özdeşleştirilen ‘tek partili yıllar, Kemalizm, İnönü, devrimler süreci’, AKP açısından böylesi bir tarihsel düşman işlevi görür. Bu anlamda AKP ve Erdoğan’ın söylemlerine hakim olan *düşmanın ezeli* olduğu, kesintisiz olarak düşmanlık yaptığı ve iktidarın görevinin ise onların bu düşmanlıklarını ifşa etmek olduğu kurgusu, bir yandan düşmanların konjonktüre uygun olarak kolaylıkla üretilebilmesini sağlarken, diğer yandan hem mağduriyet rolünü sürekli kılmakta hem de pekiştirmektedir. Başka bir deyişle mazlum özne olma hali, “dışlandığı şimdi’ye geri dönüşü geçmişi yeniden yorumlayarak sağlar. Geçmiş, özneye üstünlük hissi verecek biçimde kurgulanmış söylemler aracılığıyla şimdi’ye taşınır” (Baştürk, 2014: 129). O nedenle “mağduriyet” söylemi, Erdoğan’ın dünyasında “bir meşruiyet mecrası”dır (Türk, 2014: 293):

İşte bin yıl sürecek bu zulüm projelerinin tamamını sizlerle birlikte ortadan kaldırdık. Ülkeye, millete, yoksula, inançlı kesime yapılan ağır saldırıları... demokrasinin üzerindeki tehditleri ... milli iradenin önündeki engelleri, milli irade üzerindeki vesayetleri ortadan kaldırdık. Çetelerle ... mafyayla ... cuntayla mücadele ettik. Türkiye’nin istikbalini karartan urları tek tek ortadan kaldırdık. Üniversitelerimizde başörtüsü yasağını ortadan kaldırdık. 4+4+4 sistemini getirdik. İmam hatiplere yapılan, meslek liselerine yapılan zulmü ortadan kaldırdık... Neydi bu zulüm, neydi bu zulüm? (Balıkesir mitingi).

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere, mazlum özne geçmişe baktıkça zulme maruz kaldığını hatırlar, bugün için zulmü her düşündüğünde ise geçmişine yeniden bakar. Geçmişle bugün arasında bir köprü kuran mağduriyet söylemi tüm mağdurlukları yeniden inşa ederken, mağduriyet geçmişte kalsa da onun yaratacağı “öfke ilk günkü gibi taze, mağdurluk kendi saflığında kutsal” (Yiyit, 2010: 67) kalabilmektedir. Geçmişinde sadece zulmü gören mazlum özne, mazlumluğu siyasal mücadelesinde araç-

sallaştırır. Onu hem kutsayıp idealize etmek hem de reddetmek suretiyle kitleleri, geçmişle hesaplaşmak adına politize edebilme olanağına kavuşur (Açıkel, 1996: 167). Artık mahkûm edilebilir olan tek “muhatap” eski rejimdir. Shayegan’ın (1991: 94) da belirttiği üzere “eski rejim ‘şer’in, yabancının cisimleşmiş halidir”. Bu anlamda AKP için eski rejimi sembolize eden CHP’dir ve tarih, bir “mazumluk manzumesi” olarak söyleme taşınır. Kısakürek’in *Sakarya Türküsü*’ne atıfla “öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!” ifadesini on yedi mitingde dillendiren Erdoğan’ın, “duyduğu hoşnutsuzluğu ve güncel olanın acı veren koşullarını, uğradığı haksızlıkları tarihsel anlatılar yardımıyla diri” tuttuğu ve tarihi, “hafızanın yaratılmasında önemli bir” araç olarak gördüğü, onu hatırla(t)manın “öznenin bilinçdışı” beslediğinin (Açıkel, 1996: 167) farkında olduğu belirtilmelidir:

Bu ülkede mühürle, nüfus kâğıdına basılan mühürle sanayağ satılırdı, şeker satılırdı, tuz satılırdı, ekmek satılırdı, gazyağı satılırdı. Bazılarının nüfus kâğıtlarında bunlar hala var, o dönemlerden geliyoruz. Kimler vardı iktidarda? Bu CHP vardı. Çünkü CHP’nin iktidarı yoksulluk demektir, yolsuzluk demektir, yasaklar demektir. Hep bunları yaşadık. Ve bunlar o tek partili dönemlerinde demokrasiye yol vermediler (Malatya mitingi).

Üstelik diğer muhalif partiler ile paralel yapı bile, kriz anlarında daima CHP ile işbirliğine girişmektedir. O nedenle CHP ve CHP liderleri özcü bir kavrayışla daima ‘kirli, kötülük dolu, zulüm dolu, milli iradeden yoksun’ geçmişleri hatırlatılarak değersizleştirilir:

Bunların bütün tarihi, bütün geçmişleri bir yolsuzluk tarihidir, baskı tarihidir, zulüm tarihidir, darbe tarihidir (Kırklareli mitingi). Değişmediler, değişmek istemediler, milletin dilini kullanmadılar, milletle aynı istikamete bakmadılar, milletin kutsallarına saldırdılar, milletle kucaklaşmadılar... (Isparta mitingi). CHP demek, ezanın Türkçe okunması demektir... Kur’an’ın, dini eserlerin yasaklanması demektir... camilerin ahıra, depoya çevrilmesi demektir (Bingöl mitingi).

Geçmişten getirilip yeni kuşaklara aktarılan mağduriyet hali, Erdoğan’ın söyleminde farklı başlıklar altında kategorize edilebilir: Menderes⁵ ve askeri müdahaleler göstereni üzerinden *demokrasi*; Said-i Nursi üze-

⁵ DP/Menderes ile 27 Mayıs karşıtlığı Türk’e (2014: 280) göre, “AKP iktidarının meşruiyet algısını temsil eder”. Fakat bu, demokratik bir kavrayışa değil “askeri ve sayete karşı seçimle gelen iktidarın meşruiyetine indirgenmiş, muhalefeti ve aslında politikayı men eden bir çoğunlukçuluğa dönüştürülmüş demokratizm”e işaret eder. Buna bağlı milli irade “saplantısı” ise her türlü muhalif unsuru birlikte hareket etmeye sevk eden bir tehdit algısını temsil etmektedir.

rinden *din*; ‘imam hatip liseleri (İHL), türban ve okuduğu şiir nedeniyle siyasi yasak’ üzerinden de *özgürlük ve adalet* vurgusu gibi. Üstelik bu mağduriyet hallerinin neredeyse her seçim/kriz öncesinde sıklıkla hatırlatılması, ikili bir sonuç üretmektedir. Bir yandan mağduriyet vurgusu aidiyete dönüşerek ortak bir geçmiş üretmektedir; diğer yandan kendi içindeki her türlü olumsuzluk ve kötülüğü yükleyebileceği bir düşman yaratmaktadır. Böylesi bir yükleme, tam da Campbell’in günah keçisi kavramsallaştırmasını çağırıştırır. Günah keçisi, “yaşanan bir felaketin ardından öfkenin ve suçlamanın hedefi haline gelen her kişi veya grubu temsil” (Campbell, 2013: 40) eder. Günah keçisi kılınana “diğerlerinin günahları için bir paratoner rolü” yüklenir. Bu sayede günah keçisileştirilenin, *bizi* mağdur eden aktör olduğu algısını üretmek kolaylaşır. *Bizim* mağduriyetimizin sebebi günah keçisi kılınan düşman ise, ona karşı her türlü insan dışı muamelede bulunmak olağan ve meşru hale gelecektir. Komplocu söylemin düşmana atfettiği adeta doğa-üstü yetenek ve vasıflar da, düşmanın insandışılaştırılmasında işlevseldir. Zira düşmanın bu karakteri, “öznenin mağdur edilmişliğine başlangıç teşkil eder” (Baştürk, 2014: 120). Böylece düşmanlaştırılan gruplara yönelik öç alma ve yaşadıkları acıyı onlara yaşatma duygusu baskınlaştığı gibi (Çevik, 2013: 75), ona karşı verilecek mücadele de adeta sınırsız bir savaşı zorunlu kılar (Baştürk, 2014: 120).

Son olarak, AKP’nin 30 Mart seçimleri süresince izlediği, geçmişi hem zaman hem de mekân olarak bugüne taşıyan ve ağırlıklı olarak CHP ile paralel yapı üzerinden kurduğu mağduriyet söyleminin, bir bakıma coğrafi sınırlara göre işlediği belirtilmelidir. Diğer bir ifadeyle Erdoğan, bir tür mağduriyet haritası yaratarak söylemini şekillendirmiştir. Örneğin Ege Bölgesi mitinglerinde Menderes; Doğu illerindeki mitinglerde ise Said-i Nursi vurgusu çok belirgin biçimde ön plandadır.⁶ Zira mekâna dair söylem geliştirmek, hem yerelin ve küreselin ilişkilerini, bu ilişkilerin temsi-

⁶ Mağduriyet haritasında *Menderes/DP* (Ankara, Trabzon, Ağrı, Adana illeri istisna olmak üzere) ağırlıkla “Afyon, Kütahya, Burdur, Uşak, Balıkesir, Eskişehir, Aydın, Niğde, Manisa ve İzmir”de; *Said-i Nursi/Bediüzzaman* ise “Uşak, Muğla, Isparta, Aydın, Bursa” gibi Menderes/DP ile ortak illerin yanı sıra “Adıyaman, Urfa, Ağrı, Muş, Bitlis, Bingöl, Batman, Van, Erzurum” illerinde yoğun biçimde mağdur özne olarak anımlandırılmıştır (İstisnai olarak “Samsun, Aksaray ve Kocaeli”ni de zikretmek gerekir). Zalimlerle ortaklık eden, paralel yapıya destek veren, “beceriksiz/iktidarsız” *MHP* vurgusu “Sivas, Yozgat, Afyon, Niğde, Osmaniye, Kırıkkale, Adana, Karabük ve Manisa” illerinde yoğunlaşırken, *CHP* ve *cemaat* ise hemen bütün illerde en büyük zalim öznedir.

lini, eylem ve sembolleri, günlük yaşamın önemsizleştirilmiş mekânlarını belirler; hem de belirli gruplara dair üretilen sembolik anlamlar ile mekânlar cazip/nahoş, iyi/kötü, uygun/yasaklı olarak sunulabilir (Lefebvre, 1974: 288). Mağduriyet söyleminin de, oy kullanacak seçmeni, kendi mekânı ile tarihsel bağlılıklar kurarak onunla özdeşleştirmek adına kullanıldığı belirtilmelidir.

4.1. Menderes/Demokrat Parti göstereni üzerinden *demokrasi* retoriği

Kurulduğu günden bu yana AKP'nin söylemlerinde önemli bir yer tutan demokrasi retoriğinin, daha çok geçmişte yaşanan mağduriyetlere atıfla kullanıldığı söylenebilir: CHP, 'milletin demokrasi hakkını elinden alan' ve üstelik buna karşı duranlara da engel olan bir *zalimi* temsil ederken; Menderes ve Demokrat Parti (DP) de bu söylemde *mazlum* ve *mağdur* olarak yer almaktadır. CHP'nin *geçmişte* 'Menderes için yarattığı mağduriyet'in hesabını, *bugün*, kendisini Menderes ile partisini de DP ile özdeşleştiren Erdoğan sormaktadır:

Merhum Menderes'e, Demokrat Parti'ye ne yapıldıysa, hangi oyunlar oynandıysa, hangi tuzaklar kurulduysa, şu anda birebir, tıpatıp aynı oyunlar tezgâhlanıyor, aynı tuzaklar kuruluyor, 27 Mayıs öncesinde yapılanların aynısı bugün de yapılmak isteniyor. Millet'in partisi Demokrat Parti'ye hangi saldırılar yapıldıysa, millet'in partisi AK Parti'ye de bugün aynı saldırılar yapılıyor. Gazetelerin manşetlerine bakın, 27 Mayıs öncesinde aynı manşetleri göreceksiniz. CHP'nin tavrına bakın, 27 Mayıs öncesindeki gibi aynı gerilim siyasetini yürüttüğünü göreceksiniz... O gün Menderes'e diktatör dediler, şimdi bana diyorlar. Hepsi arşivlerinde var. O gün Menderes'e hürriyet düşmanı dediler, bugün aynısını bana söylüyorlar. O gün Menderes'e gençleri öldürdü, öldürüyor dediler, aynısını bana söylüyorlar... O gün de Menderes'e en alçakça yolsuzluk iftiralalarını, en edepsiz iftiralaları attılar, aynısını şu anda bana yapıyorlar. Kim? CHP'nin başındaki Kılıçdaroğlu ve avanesi (Aydın mitingi).

Mazlum özne, kendisini, zulmün bitmesi için zalime karşı mücadele misyonuyla donatmıştır. Bu mücadelede, Menderes'in icraatları bile zalimle mücadelenin bir aracıdır. Zira o icraatları kesintiye uğratan zalimin komplolarıdır. Öte yandan Menderes, sadece demokrasinin savunucusu, milli iradenin vücut bulmuş şekli değil, aynı zamanda CHP'nin yok ettiği dini değerlerin yeniden kazanılmasını sağlayan bir aktördür:

Ezamı aslıyla okumayı yasakladı bu CHP ve onu merhum Menderes aslına döndürdü. Kuran öğrenmenin, öğretmeninin üzerindeki baskıları merhum Menderes

kaldırdı. Sanayi dedi, yatırımların önünü açtı, tarım dedi, Türkiye'nin her tarafında tarıma can suyu verdi. Şehirleri imar etti. Köprüler, barajlar, yollar, okullar inşa etti. Merhum Menderes ile birlikte milletin yüzü güldü. Milletin sofrasına, tarlasına, dükkânına, evine huzur geldi, bereket geldi. 10 yıl boyunca milletin hizmetkârı oldu (Muğla mitingi).

Erdoğan'ın anlatısına göre, Menderes sadece gönüllerde yer etmekle kalmamış, idamı, zalimini de müzmin muhalefetliğe sürüklemiştir. Çünkü halk, zalimin değil mazlumun arkasında durarak, hem Menderes'e hem de kendi değerlerine sahip çıkmıştır. “Zalimler hiçbir zaman kalıcı olmaz, her zaman zulümleriyle anılır” (Afyon mitingi):

Kardeşlerim, bakınız Menderes'ten bu yana CHP'nin tek başına iktidara geldiğini hiç gördünüz mü? Ya benim milletim CHP'nin cemaziyelvelvini çok iyi biliyor. Ya bu CHP bizim dinimize, bizim mukaddesatımıza, bizim camilerimize, bizim ezanımıza, bizim kitabımıza saldıran CHP değil mi? Onun için de hiçbir zaman CHP'ye benim milletim tek başına iktidar vermedi, yine vermeyecek görüyoruz (Zonguldak mitingi).

Erdoğan'a göre zalimin taktiği komplodur, iftira atmaktır. Buna rağmen mazlum özne kolay kolay yıkılmayan bir kaledir. O, sadece milli iradenin isteği dışında, seçim dışı yollarla durdurulabilir. Bu nedenle *sandık* ve *milli irade*, kesintisiz biçimde Erdoğan tarafından dillendirilir. Çünkü milli irade, zalimle mücadelenin aracı ve mağdurluğun da meşruiyet kaynağıdır:

1950 yılından beri bu ülkede bir mücadele var. Medya, iş adamları, elitler, seçkinler, çeteler, onlarla birlikte CHP ve statüko partileri bu ülkeyi sadece biz yönetiriz diyorlar, biz ne dersek o olacak diyorlar. Bu ülkeye istikameti biz veririz, bu ülkenin rotasını biz çizeriz diyorlar. Bunun gerçekleşmediği zamanlarda darbe yaparak Başbakan, bakan idam ederek, demokrasiyi rafa kaldırarak ülkeyi kaosa, istikrarsızlığa, anarşiye sürükleyerek demokrasiyi ve milli iradeyi tehdit ediyorlar (Kütahya mitingi).

Mağduriyete neden olan olgular bir süre sonra ortadan kalksa bile mağduriyetin ürettiği psikolojinin sönümlenmesi, olgulardaki değişime ayak uyduramaz. Çünkü kimliği üreten ya da pekiştiren bir etken olarak mağduriyetin zeminindeki travma hali lineer ve genetik bir biçimde sonraki kuşaklara miras olarak aktarılır. İkinci ve sonraki kuşak travma, bu nedenle dolaylı bir sonuçtur. Fakat önceki kuşakların travmatize edilmiş biçimleri ile yönlendirildiğinden, en az onlar kadar güçlüdür (Jaffery ve Candea, 2006: 290). Bu sayede geçmişteki mazlum DP ve Menderes ile

bugünkü mağdur AKP ve Erdoğan arasında, geçmişin zalim CHP'si ile bugünün CHP'si arasında süreklilik ilişkisi kurulur. Böylesi bir mağduriyet söylemi, biz-öteki ikiliğinin sınırlarını son derece net ve keskin biçimde çizirken, kutuplaştırıcı dili de son derece katı bir biçimde devreye sokmaktadır:

Menderes'e ağır iftiraları atan kim? CHP. Menderes'i yolsuzlukla, hırsızlıkla, rüşvetle suçlayan kim? CHP. Menderes'i indirmek için tahrikler yapan, gerilim çıkaran, sokakları ateşe veren kim? CHP. 27 Mayıs darbesini alkışlayan kim? CHP. 27 Mayıs sonrası Menderes'e hakaretler eden, Menderes'in itibarını lekelemeye çalışan kim? O da CHP. Merhum Menderes ve arkadaşlarının idam edilmesine seyirci kalan, teşvik eden, su taşıyan kim? O da CHP... Darbeden sonra bile alçakça iftiralar attınız, yetmedi idam ettiniz (Ağrı mitingi).

Erdoğan, tarihin derinliklerinden bir zafer çıkarmışçasına Menderes'i bugüne taşır ve onunla iftihar eder. Zira Menderes'e geçmişte verilmemiş kıymeti bugün partisi vermektedir. Bu sayede düşmanın geçmişteki acz durumu ve zalimliği de ifşa edilir (Öztañ, 2014: 76). Erdoğan'ın, demokrasi retoriği üzerinden Menderes aracılığıyla CHP'yi zalim ilan etmesi popülist söylemin demokrasiyi nasıl araçsallaştırdığının da bir göstergesidir. Bu konuda Müller (2014), Erdoğan gibi popülist liderlerin demokrasiyi kendilerini tehdit altında hisseden orta sınıfa yaslanmak için kullandıklarını söyler. Amaç kendi orta sınıfını yaratarak "gerçek" milletle özdeşle-mektir.

4.2. Said-i Nursi göstereni üzerinden dindar-dinsiz ikiliği

Türk siyasetinde mazlumun iktidar isteminin en kuvvetli dayanaklarından biri dindir. Açıkl'e göre (1996: 172) mazumluk ve dinsel eziklik söylemi ne edilgen bir konum ne de bir teslimiyettir; tam aksine bir direnme mekanizmasıdır. Mağduriyet sadece dini kaynaklardan beslenmese de din, mağdurluğun içine yerleşip, yapısal sonuçlar doğurabilir (Yiyit, 2010: 56). Örneğin Kemalizm'in laiklik ilkesi ve tek partili yılların din/kültür alanına ilişkin düzenlemeleri üzerinden üretilen dindar/dinsiz ikilemi, AKP'nin mağduriyet söyleminde birçok başlık altında karşımıza çıkabilmektedir.

AKP'nin yerel seçimler süresince geliştirdiği mağdurluk söyleminin din temelli ayağının inşasında Said-i Nursi, en önemli aktörlerden biridir. Dinsel açıdan sembol olan Said-i Nursi üzerinden, tek partili yıllar ve CHP 'dine karşıtlık' temelinde anlamlandırılır. Mitinglerde ezanın Türkçeleştiril-

mesinden camilerin ahıra çevrilmesine varıncaya kadar pek çok 'din karşıtı' karar sıralanır ve bu uygulamalar dindar Türk halkına ve İslam'a zulüm olarak değerlendirilir. Said-i Nursi, bu zulmün somutlaştırılması adına önemli bir isimdir. Menderes örneğinde olduğu gibi burada da süreklilik taşıyan ifadeler belirgindir. Çünkü amaç "kolektif hafızaya seslenmek ve düşmanı yok edilmeye hazır duruma getirmek"tir (Öztan, 2014: 164):

Said-i Nursi'ye çok zulmettiler, çeşitli bahanelerle, çeşitli iftiralarla tutukladılar, mahkûm ettiler, hapishanelere gönderdiler, bütün ömrü hapishanelerde sürgünde geçti. Eserlerini yasakladılar, ders vermesini yasakladılar, talebelerine çok zulmettiler, ama Said-i Nursi hak bildiği yoldan dönmedi, asla ve asla eğilmedi, inançlarından, ilkelerinden asla taviz vermedi. Kendisine yapılan o kadar zulme rağmen, ilimden, konuşmaktan, yazmaktan, talebe yetiştirmekten başka yollara hiç tevessül etmedi... Tek parti CHP iktidarı tarafından, 27 Mayıs sonrası kimi hükümetler tarafından Risale-i Nursi yasaklandı, basılma, dağıtılması, okunması engellendi (Bitlis mitingi).

Said-i Nursi ismi, *-ayrıntılı olarak 4 nolu başlıkta tartışılacağı üzere-* sadece CHP ve tek partili yılları din karşıtlığı üzerinden anlamlandırmak adına değil, fakat aynı zamanda Gülen Cemaati'ni ve bilhassa Fethullah Gülen'i ötekiliğe ve hatta düşman kategorisine hapsetmek adına da önemli bir meşrulaştırma aracıdır.

Pensilvanya'dan bir zat çıktı... izinde olduğu Bedüzzaman'a asilik yapanlardan biri. Onu istismar edenlerden biri... Hayatı CHP'ye karşı olmakla geçen Bedüzzaman'a şu anda tam ters düşmüş. Niye? Bakın şimdi sms geçiyorlar. Diyorlar ki; 'şu şu illerde CHP, şu şu illerde MHP, şu şu illerde şu şu, şu şu illerde şu partiyi destekleyeceksiniz' (Maltepe mitingi).

4.3. Askeri müdahalelerle hemhal CHP algısı

Türk siyasi geleneğinde sağ her zaman doğal hali, reel hayatı temsil ettiğini savunmuş; istikrarı bozan bir niteliğe sahip olarak tasvir ettiği solun karşısında kendini, huzuru sağlayan olarak konumlandırmıştır (Bora, 2014: 18). İşte askeri müdahalelerle bozulan bu huzurun sorumlusu Erdoğan'a göre CHP'dir. Özellikle demokrasi vurgusu ile şekillenen bu antidarbeci söylemde siyasi tarihin tüm askeri müdahaleleri 'bir' tutulmuş ve onlarla hemhal bir CHP imajı çizilmiştir. Kendi içinde ziyadesiyle anakronik bir tavra sahip olan bu kavrayış, düşman kategorisindeki aktörler değilse de, rollerinin aynı kalacağı düşüncesinden köklenmektedir. Dolayısıyla askeri müdahaleler bağlamında darbelerin sorumlusu olarak zalim-

leştirilen CHP, geçmişten bugüne değişmeksizin zalimliğini korumaktadır. Mağdurun, düşmanını ezeli kılışı, mücadelesini de ebedileştirmektedir (Öztañ, 2014: 76). CHP'nin hemen her askeri müdahalenin bir şekilde ortağı olduğu kurgusu, darbeci aktörlere yüklenen anlam ile de ilişkilidir. Zira Erdoğan'a göre darbeciler, dine, demokrasiye, toplumsal değere, millete, milli iradeye, halkın dertlerine, ekonomik sıkıntılara uzak, seçkin ve devletçi bir konumu işgal eden sivil-asker bürokrat ve aydın zümreden oluşmaktadır. Darbecilere yüklenen bu damgalar ile CHP'ye yüklenen günah keçiliği rolünün birbirini bütünlediğine dikkat edilmelidir.

Erdoğan'ın konuşmalarında 27 Mayıs darbesi ve bilhassa 28 Şubat süreci özel olarak vurgulanır. Zira 27 Mayıs, zalim öznenin Menderes ve DP'nin temsil ettiği milli iradeyi kesintiye uğratan bir müdahaledir. 28 Şubat ise, kendisini Müslüman/dindar kimliği ile tanımlayan milli irade temsilcilerine karşı yapılmıştır. *Darbe* kategorisinde değeriendirilen 17/25 Aralık soruşturmalarının gölgesinde yaşanan 30 Mart seçimleri ise geçmişte ve bugünde girilen bütün o anti-demokratik kesintilerin hesaplarının sandık aracılığı ile sorulacağı ve yeni bir istiklal savaşı vermeyi gerektiren dönüm noktası niteliğindedir. Diğer bir deyişle, sandık, adeta mazlumun sesini duyurduğu ve darbecilerden hesap sorduğu yerdir.

CHP'nin tarihinde 27 Mayıs var... darağacına gönderdiği merhum Menderes ve arkadaşları var... zulüm var, baskı var, yasaklar var, ... yolsuzluk var. En son 17 Aralık darbe girişimini de CHP ıskalamadı, orada da CHP hemen kendisine yol kaptı. Darbe girişimini kimin yaptığının hiç önemi yok. Darbecilerin ideolojisinin, fikrinin, zihniyetinin hiç önemi yok. Eğer bir darbe girişimi varsa CHP oradadır ve sorgusuz sualsiz destek verir (Seçim Beyannamesi).

AKP'nin mağduriyet söyleminin önemli bir üretene olarak demokrasi retoriği, '27 Mayıs ve 28 Şubat'a sıklıkla göndermelerde bulunurken, 12 Mart ve 12 Eylül'ün bu sıklık ve yoğunlukta anılmadığı; ayrıca mazlum özne olarak Menderes önemli bir yer tutarken, Erbakan ve Özal'a neredeyse hiç yer verilmediği belirtilmelidir.⁷

⁷ Miting konuşmalarında 27 Mayıs 38, 12 Mart 12, 12 Eylül 11, 28 Şubat 44 kez; bir "darbe girişimi" olarak 17/25 Aralık ise 91 kez zikredilmiştir. Bunun yanı sıra Menderes 163 kez, Said-i Nursi/Bediüzzaman 127 kez, Özal 7 kez, Erbakan ise sadece 2 kez anılmıştır.

4.4. 'Türban, İmam Hatip Liseleri ve şiir' üçgeninde kişisel acıyı topluma katma

Çalışmanın başında belirtildiği üzere, aidiyet üreten mağduriyet psikolojisi, bir tür "seçilmiş travma" olarak, *biz* ve *öteki* arasındaki sınırları daha belirgin biçimde çizme ya da *öteki* ile *bizi* ayırt edecek belirsizlikleri giderme gücüne sahiptir (Çevik, 2013: 76). Seçmen/kitle ile liderin özdeşleşmesini olanaklı kılmak, bunun için de mazlum kimliğiyle liderin yaşadığı kişisel acıları bütün bir topluma aktarmak en iyi yollardan biridir. İmam hatip mezunu olmak, türban yasağı nedeniyle çocuklarını yurtdışında okutmak ve bir şiir nedeniyle siyasi yasaklı olmak, lider-kitle özdeşleşmesini sağlayan acılardan en anlamlı olanlarıdır. Erdoğan nazarında tüm bu acıların sebebi, şüphesiz zalim özne CHP'dir:

Bu bir ayrım olsun diye söylemiyorum, biz bu işte çok çile çektik, bizimle çok uğraştılar (Osmaniye mitingi). Ya bunca zamandır ne işiniz vardı başörtüsüyle ya. Benim başı örtülü, başı açık kızlarımla niye uğraştınız ya? Niye bizim bu kızlarımızı böyle böldünüz ya? Niye onları eğitim-öğretim özgürlüğünden mahrum ettiniz ya? Bu haklarını ellerinden aldınız ya. Ey CHP, sen busun işte bu, busun (Niğde mitingi). Şimdi kardeşlerim, bu çile neydi ya? ... Belediye Başkanıydım, İstanbul'da Vakıf Gureba Hastanesinde yatıyorum ve yanıma doktor bey iki tane kızımızı getirdi... gözleri yaşlıydı ... üniversiteden atıldık dediler. Niye dedim. Başörtüsünden dolayı dediler... Daha sonra doktor bey ... şu anda ruh noktasında, psikiyatrik noktada bir sıkıntıları var dedi, onun için burada tedaviye aldık dedi (Batman Mitingi).

Mitinglerde Erdoğan'ın sıklıkla "ah ah" seslenişinin ardından gelen "ne çileler çektirdiler" sözü de, lider ile kitlenin mağduriyet temelinde ortaklık ilişkisini pekiştirir. Bu bağlamda olmak üzere Erdoğan'ın, Nietzsche'nin tasvir ettiği "çileci rahip" misyonuna sahip olduğu söylenebilir: "Hasta, sürünün önceden belirlenmiş kurtarıcısı"dır. Acı çekenlerin üzerindeki liderliğini "kendisinin de hasta olması, hastalarla ve talihsizlerle temelden akraba olması" ile sağlar (Nietzsche: 2011: 130-31). Maalouf (2000: 28) da *Ölümcül Kimlikler*'de, her yaralı topluluğun içinde doğal olarak önderler belirdiğini söyler. Öfkeli, hınç dolu ya da hesapçı bu kişiler, "sonuna kadar gidelim" söylemleriyle yaralara merhem olmak için ortaya çıkarlar. Onların gözünde "ötekiler" intikamı hak etmişlerdir. Kısacası travma yaşamış liderler kendilerini takipçileri ile bütünleştirerek, "travma yaşamış toplumların acısını mağduriyete dönüştürmede önemli ve etkin bir yol oynamaktadırlar". Böylesi bir mağduriyet psikolojisi, mağduriyeti yaratan

zalim olarak kodlanan öteki'ne karşı "yüzde yüz haklılık" argümanına dayanır ve haklılık argümanı üzerinden sonu gelmeyen suçlamalar ve talepler sıralanır (Çevik, 2013: 68). Fakat dile getirilen bütün talepler ve hatta siyasal sistemdeki dönüşüm süreci başarıyla tamamlanmış olsa bile, mağduriyet söylemi kesintisiz biçimde aktörün ruhunda yaşamaya devam eder. Çünkü mağduriyet, daima "daha fazla iktidar arsızuna" imkân sağladığından, "güç, asla ulaşılamayacak olan" bir şeymişçesine (Baştürk, 2014: 124) dillendirilir. Diğer bir deyişle "özne, kendisini mağdur kılabilirdiği ve ötekine kendisini mağdur ve mazlum olarak gösterebildiği ölçüde, iktidarı hak ettiğini" iddia edebilecektir (Baştürk, 2014: 128). 2002'den bu yana iktidar olan AKP'nin mağduriyet söyleminin kesintisiz devam edişi, tam da bu duruma uygun düşer. Mazlumluğu ve yaşadığı acıları, taşıdığı kimlik ile ilişkilendirme stratejisi sayesinde Erdoğan kişisel mağduriyetini kolaylıkla o kimliği taşıyan bütün bir kitleye mal edebilmektedir. O nedenle, bizatihi kendi yaşamında deneyimlediği mağduriyet örneklerini tek tek sıralayarak, seçmen ile özdeşlik ilişkisini sağlama almakta, onların dertlerini yakından bildiği, hatta 'onlardan biri olduğu', dolayısıyla çözüm üretebilecek yegâne aktörün de kendisi olduğu izlenimini vermektedir:

Bir baba olarak ben de bu çileyi çektim, çünkü benim kızlarım da okulun kapısından geri çevrilmişti... Hatta ben küçük kızımı İstanbul'dan kaçırdım Anadolu'daki bir imam hatipte okuttum başı açılmasın diye. Bunları yaşadık biz. Üniversiteyi okumadılar Türkiye'de, mecburen Amerika'ya gönderdim, orada okudu başörtülü olarak. Düşünebiliyor musunuz? Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya; bu muameleye tabi tuttular (Eskişehir mitingi). Ya neler çektirdiler ya, ben kızlarımı bu ülkede okutmadım ve uluslararası toplantılarda bana devlet başkanları, başbakanlar bunu sorduğunda ben deyince böyle böyle diye bana sordukları soru şuydu: Yahu sizin ülkenin çoğunluğu Müslüman değil mi? Evet Müslüman. Nasıl oluyor da olmuyor? Dedim maalesef böyle. Şaşırıyorlardı... ama sonunda iş aslına rücu etti... alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste, çıkacak hepsi bunun hesabını verecekler (Antalya Mitingi).

Üstelik bu acılara ve mağduriyete son veren aktörün tek başına AKP iktidarı olduğu da özenle vurgulanır:

15 yıl imam hatiplerin orta kısmını kapattılar, öyle mi? Meslek liselerini mahvettiler... Bir de katsayı engeli çıkardılar. Ne oldu? Sonunda imam hatiplerin orta kısımları açıldı mı? Artık üniversitelerde katsayı kalktı mı? Şimdi istediğiniz üniversiteye gidebilecek misiniz? Hatta hatta düz liselerde bile artık Kur'an-ı Kerim dersi seçmeli olarak var mı? Peygamber Efendimizin hayatı, Siyeri Nebi var mı?

Artık yeni bir dönem başladı, şimdi benim milletim, bizim gençliğimiz asıl küllerinden şimdi ayağa kalkıyor; normalleşme bu (K.Maraş Mitingi).

Erdoğan'ın kişisel acılarının kitle ile özdeşlik kurmada mağduriyet söylemine dönüşmesinde dinin referans noktası olarak alınması, bir tür asabiye stratejisini de yardıma koşmaktadır. Bu nedenle bir parça İslamcı retorik, bir parça muhafazakâr pragmatist tavır ve bolca popülist kaygıyı bir arada görmek olasıdır:

Bizim bu yürüyüşümüzü komplolarla durduramazlar, montajlarla durduramazlar, dublajlarla durduramazlar. Çünkü bu işin gerçek sahibi sizsiniz, sizsiniz siz, siz ne dersiniz o olur. Birilerinin dediği değil milletin dediği olur (Ağrı mitingi). Memur kardeşime ağır zulümler ettiler. Üniversitedeki başörtülü kızlarımıza ağır işkenceler yaptılar. İmam hatiplerin orta kısımlarını kapattılar, meslek liselerini kapattılar ve meslek liselerindeki çocuklarımızın da önünü kestiler. İnançlarımıza, değerlerimize, her türlü kutsalımıza dil uzattılar, el uzattılar (Balıkesir mitingi).

Müteyakkız kılınmış asabiye mantığının bu noktada gözden kaçırılmaması gerekir. Zira asabiye hali, mağduriyet söz konusu olmasa bile *mağdur* ya da *masum* gibi davranmayı, hatta “ötekilerin millete karşı varoluşsal düşmanlıklarını üzerine yansıttığı kurbanlar gibi” (Laçiner, 2014a: 7) görmeyi mümkün kılabilir. Bu kavrayışın özellikle de rüşvet ve yolsuzluk iddiaları gibi önemli tartışmaları ikincilleştirdiği ya da sıradanlaştırdığı vakıdır. Mazlumluğun dilinin ortak oluşundan hareketle Erdoğan'ın, sıradan bir yurttaşın yaşadığı sıkıntıları sıklıkla kendi yaşamışçasına dile getirmesi de asabiye mantığını pekiştirir. Böylece “geçmişte yaşanan acizlik ve eziklik duyguları, grup üyelerinin birbirleri ve liderleri ile olan özdeşimleri sonucu yanılmalı olarak” giderilmektedir (İlhan, 2013: 104). Diğer bir deyişle geçmişte yoksulluk, dışlanmışlık, aşağılanmışlık vb. nedenlerle mağduriyet yaşadığını düşünen Erdoğan, kendisi gibi “mağdurluk yaşamış gruplarla özdeşleşip bütünleşerek mağdurluğun sinmiş ezilmiş, pasifize edilmiş duygularından” kendini ve grubunu çıkararak “kendilik değerini” (Çevik, 2013: 67) yükseltmektedir:

... hatırlıyor musunuz, ben bu meydana Pınarhisar'a gittim. O zaman İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanıyım. Ne yaptım, adam mı öldürdüm? Bir şeyler mi çaldım? Ne yaptım? Ziya Gökalp'in Milli Eğitim'in kitaplarında da onaylı şiirini okudum... Kardeşlerim, işte bu devir kapandı (Siirt mitingi). Ya camiler bizim kıslamamız olmadı mı, müminler bizim askerimiz değil mi? Ama Kılıçdaroğlu bundan anlamaz ki, Kılıçdaroğlu'nun kafa yapısında olanlar bundan anlamaz ki... İyi ol-

du, medrese-i yusufiye’de bizi ağırladılar ve AK Parti işte orada temelleri atıldı, oradan yola çıktık (Aydın mitingi).

Alıntılanan ifadelerden görüldüğü üzere mağduriyet, adeta kimlik üreten değişkene dönüşmüştür. Üstelik yaşanan travma ve mağduriyet hali, bu yolla efsaneleşerek nesilden nesile aktarılmaktadır. Böylesi bir aktarım, bir yandan, grubun kendi içinde birlik ve bütünlük oluşturmaya adına katkı üretirken, öte yandan siyasal mücadelenin mağduriyet psikolojisi dolayısıyla verilmesi, toplumsal bütünlük ve birlikteliğin kaybolmasına ve kutuplaşmanın pekişmesine (Çevik, 2013: 80) yol açmaktadır. Ayrıca “şiiir-mahkûmiyet” ilişkisi üzerinden üretilen mağduriyet ve mazlumluk, “iktidarın zaten bir zamanlar öznenin elinde olduğu ve fakat sonraları onda olması gerekenin başkalarının eline geçtiği hissini (de) özneye yükler” (Baştürk, 2014: 128):

Neydi benim suçum, benim suçum neydi? Ziya Gökalp’in bir şiirini okudum diye, Kılıçdaroğlu’nun aynen kafa yapısında olan paralel yapı yargıda vardı ve onlar mahkûm ettiler, kılıfı uydurdular (Aydın mitingi).

Yukarıdaki alıntıya dikkatle bakıldığında Erdoğan’ın, okuduğu şiir nedeniyle siyaseten yasaklanmasını sadece 28 Şubat sürecine (ve CHP ile özdeşleştirilen darbeci zihniyet ve seçkin bürokratik tavra) değil, -bir sonraki başlıkta ayrıntılı olarak izah edileceği üzere- yargıya “sızmış” ve “devleti ele geçirmeye çalışan” paralel yapıya mal ederek, cemaati de günah keçisi kıldığı görülmektedir.

Açıklık’ın (1996: 172) “mazlumun, ‘his dünyası’ onu, kendisiyle aynı kaderi paylaştığını düşündüğü herkesle ittifaka götürür”: “Kozmik kötülüğe karşı meşru ittifak” ifadeleri, bu başlığı sonlandırmak adına uygun düşecektir. Menderes’ten Said-i Nursi’ye tüm mazlumları sembolik düzeyde AKP’de birleştirmeye çalışan Erdoğan, eline geçirebildiği tüm “mazlumluk örnekleriyle özdeşleşmeye” çalışır. Mazlumluk hallerine ise siyasi bunalmalar, ihanetler, dışlanma, yasaklama, dinden uzaklaşma, yolsuzluk, yokluk, baskı, darbe, milli irade yoksunluğu vb. eziklik imgeleri eşlik eder. Çünkü “başkalarının ezikliğinde, mağdurluğunda kendini; kendi mağdurluğunda başkalarınınkini bulur. Kozmik kaderin, kendisini diğerlerine bağladığını düşünür” (Açıklık, 1996: 173):

Kardeşlerim, zannetmeyin ki bir şiir okuduğumuz için bizi mahkûm ettiler. Bizi milletin gönlünde sarsılmaz bir yer edindiğimiz için, milletle aynı dili konuştu-

ğumuz, aynı yöne baktığımız, milletle kol kola yürüdüğümüz için mahkûm ettikler (Seçim Beyannamesi).

5. Bugün ve geleceğin acılarını üreten aktör olarak *paralel yapı*

Mağduriyet duygusu ve bu duyguyu üreten travmanın, genellikle *öteki* olarak anılan dış grup üyelerince üretildiği kabul edilse de; 30 Mart seçimleri öncesinde AKP'nin mazlumluk ideolojisini şekillendiren *zalim* özne, iç grubu oluşturan müttefik gövdenin bir parçası üzerinden inşa edilmiştir: *Gülen Cemaati*. Zalimin iç grup içinden ortaya çıkışı, Canetti'nin sözleri üzerinden değerlendirilebilir. Şöyle ki, "dışarıdan yapılan saldırılar kitleyi yalnızca kuvvetlendirmeye yarar". Oysa "içeriden yapılan saldırı" bireysel arzulara hitap ettiğinden ve kitle bunu "ahlaksızca bir şey olarak" gördüğünden çok daha tehlikelidir. Kaldı ki kitle her daim kendi içinde "küçük bir hain taşır". O, yapmaması gerekenleri "sessizce yaptığı ve bu konuda pek yaygara koparmadığı sürece, kitle onun yaptıklarını sürdürmesine izin verir. Ancak bu konuda bir ses çıkarır çıkarmaz, kitle ondan nefret etmeye ve korkmaya başlar". Çünkü "düşmanın baştan çıkarmalarına kulak vermiş olduğu" yani hainliği düşünülür. Üstelik "dışardaki düşmanın surlar üzerindeki faaliyetleri açıktır ve gözlenebilir", oysa içerdeki düşmanın faaliyetleri "gizli ve sinsidir" (Canetti, 2006: 24-25). O nedenle cemaat, muhalefet partileriyle homojen bir bütün oluşturacak biçimde, hasımlık retoriği üzerinden karşı(t) cepheye yerleştirilmiştir. AKP iktidarının, cemaati zalim bir özne olarak kendi iç grubu içerisinden bulup çıkarması, cadı avının Avrupa'da kol gezdiği zamanlarda cadı avcılarının "yabancı bir nefret figürü yerine içlerindeki şeytan kılığındaki düşmanı" arayıp, onu ortadan kaldırdıklarında dünyanın tüm kötülüklerden kurtulacağına (Campbell, 2013: 82) dair ürettikleri algıya benzer. Böylesi bir tercih, "dost gözüken düşmanlar... düğmeye bastılar" (Türk, 2014: 279) ya da "bizim içimizde ama bizden gayrı" (Altun ve Erensü, 2014: 88) türü retoriği de dolaşıma sokmuştur.

Nietzsche (2010: 543) güç düzeni olarak rütbe nizamından söz ederken, "varoluşunun koşullarını kaybetmemek için, bir rütbenin gereklilikleri olarak savaş ve tehlike"nin muhteşem bir prototip olduğunu belirtir. İktidar olmaktan dolayı sahip olduğu politik güç ve bu gücün beraberinde getirdiği menfaatleri korumak ya da paylaşmamak adına cemaat ile savaşı göze alan AKP, cemaati '*paralel yapı*' metaforuyla en büyük düşman/günah keçisi ve

dolayısıyla mazlumluğu üreten zalim özne olarak kurgulamıştır. Bu anlamda 30 Mart seçimleri, AKP'nin cemaat başta olmak üzere “yolsuzluk iddialarını ciddiye alan herkesi, tüm muhalefet partilerini en ağır sıfatlarla düşmanlaştırarak” ve üstelik bunu “*istiklal savaşı* verircesine yapmaya teşvik ve tahrik etmeye dayalı” (Laçiner, 2014a: 7) bir süreç olarak geride bırakılmıştır. Seçimlerin savaş retorığı üzerinden anlamlandırılmasında cemaatin, “mutlak ve her yeri sarmış ve her şeyi yapmaya muktedir bir kötülük” üzerinden anlamlandırılması önemlidir (Baştürk, 2014: 120). Zira cemaat özelinde darbe girişimi olarak anlamlandırılan 17/25 Aralık so-ruşturmaları, hem gerçeklikle en ufak ilişkisi olmayan iddiaların yasa/ahlak dışı⁸ dinlemeler, kes-kopyala kayıtlar, montaj vb. sahte delillere dayandırılmasıdır; hem de iktidar partisini hedef alıyormuş gibi gözükse de bütün bir ülke ve millet menfaatlerini zarara uğratma niyeti taşımaktadır.

Zalim özne, menfaatlerimizi baltalamak ve *bizi* bir takım haklardan mahrum bırakmak üzere kutsal ittifak oluşturan bir düşman bloğu biçiminde kavrandığı için, mazlumluk ideolojisini şekillendiren en büyük katkı da komplo teorilerinden sağlanır. Seçimler öncesinde üretilen komplo- nun hedefi, milliyetçi söylemin ‘milli irade, ülke/devlet çıkarları, milli hedef ve değerler’ vb. kavram seti aracılığıyla bütünüyle seçmene tahvil edilmiştir. Son derece tehlikeli bir düşmana dönüştürülen cemaatin zalim- liğini pekiştirmek ve mazlumluk ideolojisini kesintisiz biçimde dolaşımda tutmak içinse, *cemaatin yarattığı hasarın büyüklüğüne* dair algı titizlikle üretilmiştir. Bu algı, mağduriyet söyleminin inşasında önemli bir uğraktır. Zira hem seçimlerin gerçek bir *istiklal savaşı* olarak kavranması, hem de kazanılacak olası bir zaferin büyük bir kutlama ve kutsanmaya layık ola- bilmesi adına hasarın büyüklüğünün önemle vurgulanması kaçınılmazdır: “*Millet iradesine uzanan o çirkin, o kirli eller asla bu ülkede hedefine ulaşamayacaktır. Bu aziz millet Türkiye'nin çıkarlarına, Türkiye'nin kazanımlarına, yeni ve büyük Türkiye hedefine uzanan her tuzağı bozacak, alt üst edecektir... 30 Mart seçimleri kardeşlerim, yeniden bir istiklal mücadelesidir*” (Sivas mitingi) ifadelerinde görüldüğü üzere cemaat, basitçe zalimliğe hapsedilmez. Aksine büyük bir *iharet* içinde olan, üstelik *dış güçlerin ma- şası* olarak faaliyet gösteren, fakat bu gerçeği maskeleyip din kisvesi altın- da organize olan, samimi inananların dini duygularını ve buna bağlı ola-

⁸ “*Bizim ahlak anlayışımızda, bizim edep anlayışımızda böyle bir şey olamaz... Bu ne insanidir, ne İslami'dir, ne vicdanidir; böyle bir şey yapamayız. Kardeşlerim, bunlar yapar mı? Yapar. Pensilvanya yapar mı? Yapar...*” (Kırklareli mitingi).

rak da ekonomik kaynaklarını sömüren, son derece tehlikeli bir (*paralel*) yapı ve hatta terör örgütü olarak anlamlandırılır. “Dış güçler”in kim(ler) olduğunun kasıtlı muğlaklığı huzur, refah ve ulusal güvenlik gibi kavramlara halkın kendi istediği yorumları katabilmesini amaçlar. Cemaatin kimin ya da hangi ülkenin casusluğunu veya “maşa”lığını yaptığı da konuşma içerisinde aynı şekilde örtülü olarak bırakılır:

Eğer dürüstse, doğruysa bu vatani karıştırmasin gelsin buraya, vatanına gelsin, niye gelemiyor? (Adıyaman mitingi). Artık buna ben dini cemaat demiyorum, tam aksine bir siyasi örgüt diyorum. Çünkü bunlar şu anda Pensilvanya’dan ülkemizin huzurunu, ülkemizin refahını, maalesef ulusal güvenliğimizi tehdit etmek üzere çalışıyorlar. Yargının bir kısmında böyle, emniyette maalesef böyle, devletin kurumlarında böyle (Eskişehir mitingi). Pensilvanya denilen ahlaksızlar, vatana ihanet içinde olanlar Dışişleri Bakanlığımızı dinliyorlar, orada tarihi bir görüşmeyi maalesef dışarıya da dinletiyorlar. Bunlar tamamen hain, hain, bunlar Haşhaşi, bunlar casus (Sarıyer mitingi).

Görüldüğü üzere yoğun biçimde *ihanet* retoriği üzerinden şekillenen bir dil kullanılmıştır. İhanet retoriği ve komplo teorileri dolayısıyla mazlum öznenin başarmak istediği, zalim özneyi günah keçisi kılarak düşmanlaştırmak ve bu suretle itibarını tamamen bitirerek “otoriteyle bir daha mücadeleye girmesinin” önünü kesmektir (Campbell, 2013: 120). Bu maksatla propagandatif stratejilerle cemaati şeytanlaştırmak ve her türlü olumsuzluğun yükleneceği günah keçisine dönüştürmek elzemdir. Günah keçisi yaratmak adına kullanılan sıfatların itibarsızlaştırıcı etkisinin kapsamlı oluşu, sıfatların o ölçüde *damgaya* dönüşmesini ve seçmene müteyakkız olmaları gereğini anlatır. Çünkü muhafazakâr ve İslamcı düşüncede *öteki*, her daim “davranışı gözetlenmesi gereken dışarıyı” temsil eder. Aynı zamanda “kültürü politik hale getiren figür” olarak *öteki*’nin dışarılığından mülhem tehdit karşısında “politik olanın alması gereken konum, kitleyi *öteki*’nin sınırsız tehdidinde karşı diri halde tutmaktır” (Baştürk, 2014: 143):

Türkiye’den kaçtın, gittin, şimdi oradan ülkemizin huzurunu kaçırıyorsun. Ulusal güvenliğimizi tehdit eden çalışmalar içerisinde yer alıyorsun, bunu kovalayacağız, sonuna kadar kovalayacağız, takip edeceğiz... (Balıkesir mitingi). Biz bu aşkla yürürken birileri geliyor bize komplo düzenliyor. Peki, bu komplo nun arkasında neresi var? Pensilvanya’daki bir zat var. 17 Aralık komplosunun fikir babası o, kasetler oradan çıkıyor, montajlar oradan çıkıyor (Denizli mitingi).

AKP’nin cemaati zalim bir özne olarak anlamlandırma çabası, mağduriyet dolayısıyla güç ve iktidar arzusunun daha da pekiştirmeye aracılık

etmektedir. Zira AKP ve cemaat arasındaki ilişki, bir tür “daha yüce insanların kitlelere savaş ilan etmesi”ne (Nietzsche, 2010: 544) benzer. Seçimleri yeni bir *istiklal savaşı* olarak anlamlandıran AKP, bu yolla kendini mağdur olarak inşa ederken; seçmeni de ‘milli irade’ retoriği ile sahip olduğu egemen güç etrafında birleştirmeye çalışır. Cemaat, basitçe yolsuzluk ve rüşvet iddialarıyla iktidara saldıran bir aktör değil; emniyetten yargıya, medya kuruluşlarından muhalefet partilerine ve hatta küresel sermaye ve lobilere varıncaya kadar son derece geniş bir örgütlenme ağına sahip, zalim öznedir. Bilhassa ülke içindeki kurum ve yapılara hâkimiyeti, ‘*paralel devlet*’ olarak betimlenmesini de beraberinde getirmiştir. O yapı, bütün resmi kurumlara ‘*sızmaya*’ ve bu yolla devleti ele geçirmeye çalışan, devletin gizli bilgilerini yabancı güçlere satan, son derece tehlikeli bir örgütlenmedir:

İşte yargının içerisinde bir yapılanma, emniyette aynı şekilde bir yapılanma, devletin kurumlarında bir yapılanma; iyi niyetimizin maalesef kurbanı olduk (Mardin Mitingi). Devlete sinsice sızmaya çalışan, devlet içinde devlet olmaya çalışan, birtakım uluslararası çevrelerin maşası olan ihanet içindeki bir örgüt yapıyor (Yozgat mitingi).

Alıntılardan görüldüğü üzere cemaat, basit bir suç çetesi değil, iktidar merkezli ilişkilere isyan eden zalimdir. O nedenle Nietzsche’den (2010: 467) hareketle denilebilir ki, cemaati bekleyen basitçe bir ceza değildir, açıktan bastırma hali ile tehdit edilir. Çünkü “isyncıyı cezalandırmayız, onu bastırırız”: *inlerine gireceğiz inlerine.*

Bu telekulak çetesinin üzerine gideceğiz ve gidiyoruz. Bunları inlerinden çıkarıp milletin önünde rezil edeceğiz. Topladıkları haraçları, yaptıkları tehditleri, yargı içinde oynadıkları kirlî oyunları tek tek ortaya döküp bunların ne olduğunu biz de milletimize değerli kardeşlerim, anlatacağız (Isparta mitingi). Bu ülkeye ihanete kalkışan bunun bedelini öder (Kırıkkale mitingi).

Böylesi bir mağduriyet kurgusu, sadece bugünde değil geçmişte yaşanan ve fakat toplum katında ciddi tepkilerle karşılık bulmuş (Ergenekon ve Balyoz türü davalardan, Gezi eylemlerine) ne kadar kaotik vakıa varsa, bütünüyle cemaate ihale edilmesini de beraberinde getirmiştir. Başka bir deyişle AKP’nin mağduriyet söylemi, cemaati her türlü karanlık, tekinsiz, devlet karşıtı ve darbe yanlısı eylemlerin faili olarak *baş düşman* kılmıştır. Zalim özneye karşı mücadelenin bu hali son derece sert, keskin ve bir o kadar da kutuplaştırıcı dil kullanımını; o da beraberinde tehdit, şiddet, öfke ve nefret üretimini olağanlaştırmıştır. Zalim özne olarak cemaatin hem

son derece güçlü ve yaygın biçimde örgütlendiğini göstermek, hem de (emniyet ve yargı başta olmak üzere bürokrasiyi *ele geçirdikleri için*) çepeçevre bir kuşatma altında bulunduğu izlenimi vermek adına *sızma* retoriklerinin seçimler sürecinde sıklıkla kullanıldığını belirtmek gerekir. Cemaati stratejik bir günah keçisine dönüştüren *sızma* hali ‘virüs, sülük, kan emici, vampir, omurgasız’ türü sıfatlarla birlikte değerlendirildiğinde, düşmanı kategorik olarak sürüngenlerle özdeşleştirerek değersiz kılma niyetinden söz edilebilir. Cemaati betimlemede kullanılan bu sıfatlar, cemaat ile ‘onun karanlık ve tekinsiz dünyası’ arasında bir özdeşim kurmakta, aynı zamanda düşmanı kandırma, aldatma⁹, hilekârlık, yalancılık, istismar türü anlamlara da hapsetmektedir. Böylesine tehlikeli bir düşmana karşı yapılması gereken, öncelikle onun gizli maksatlarını ve eylemlerini kavrayarak ifşa ve toplumu da irşat etmektir. O nedenle Erdoğan, hemen her mitingine *paralel yapının* (ya da muhalefetin) *ihanetlerini* ifşa eden anlatıyla başlar. Erdoğan’ın konuşmalarında sıklıkla geçen “ifşa etmek” ve “oyunu bozmak” ifadeleri, komplo teorilerine özgü “belirsiz olanı ortaya çıkarma” iddialarıyla örtüşür (Altun ve Erensü, 2014: 81). Zira “eğer bir kişi öteki insanların... ‘kötülük peşinde’ olduğunu düşünür ve hissederse, doğal olarak onların eylemlerinden sorumlu olmayı reddedecektir” (Scheleser, 2004: 96). Burada, kötülükle özdeşleştirilen cemaate her türlü sorunlu ilişkinin öznesi olma rolü yüklenmektedir. *Yükleme* teorisi, kritik meselelerde acilen bir neden bulma ihtiyacını karşılar. Bu ihtiyaç, öznelere “bir an önce sonuca ulaşmaya ve başkalarını mesul tutmaya” sevk eder. Böylece içinde bulunulan kötü durumların *bizim* suçumuz olmadığı, başkaları yüzünden başarısızlığa uğrandığı ifade edilmiş olur (Campbell, 2013: 153).¹⁰

AKP’nin kutuplaştırıcı bir dil ile kendini mağdur özne olarak inşası, aynı zamanda her tür değersel renkten bağımsız biçimde, bir tür Maniheist ‘iyi ve kötüler’ karşıtlığı yaratmıştır. Böylesi bir karşıtlık dolayısıyla, ah-

⁹ “...iyi niyetimizin maalesef kurbanı olduk” (Mardin mitingi); “Ne hizmeti ya, geçin, aldatılıyor, aldatıldık, ben dahi aldatıldım” (Uşak mitingi).

¹⁰ Tam da bu noktada Ertekin, kandırılma/aldatılma iddiasının mazlumu ‘politik bir özne’ olmaktan çıkarıp ‘politik nesne’ye dönüştürdüğünü söyler. İktidarın “kandırıldık” demesi onu birden bire mağdur-müşteki haline getirmez. Ertekin’e göre bu durum Erdoğan’ı, ceza hukuku açısından, sadece kandırılmış, “iradesi fesada uğramış bir sanık” yapar. Bu bağlamda siyaset de bir “rus ruleti” gibi mağdurluk ve sanıklığın, belki de zalimliğin, “iç içe geçtiği trajik bir oyun” (Ertekin, 2015) olarak ele alınmalıdır. Kavramlar arasındaki bu ince ontolojik çizgiyi söylemsel gücüyle iyi kullanan iktidar, mağdur-zalim diyalektiğini kendi lehine çevirmeyi başarmıştır.

laksal olmayan bir sorun ahlaksallaştırılmış (Shayegan, 1991: 97); değerler hızla ve kapsamlı biçimde yer değiştirmiştir. Örneğin dini bir cemaat, gayri itikadi bir kategoriye ve hatta dinsel açıdan küfre, “toplum dışı kalmış bir varlık” ya da “dünyanın lanetlisine” değer görülmüştür. Yolsuzluk/rüşvet iddiasında adı geçen aktörler ise ahlaken kınanması, hukuken takibatın yapılması veya siyaseten sorumluluk üstlenmeleri yerine, mazlum öznelere dönüşmüşlerdir. Diğer bir ifadeyle, cemaat ve cemaatle ilişkisi kurulan muhalefet partileri şeytanlaştırılırken, asıl sorumlular adeta masumlaştırılmıştır. “Değerlerin tersyüz edilmesi ve bilgiyle suçluluk duygusunun birleştirilmesi” bir anlamda “acı gerçeklerin burukluğunu hazmedebilmek için” zaruridir. Öte yandan politik gücü elinde tutan aktörlerin toplum/seçmen katında mazlum olarak algılanışı, bir bakıma egemen olmayan sınıfların devam eden sömürsünün de kanıtıdır (Fax, 2012: 333). O nedenle kendini mağdur olarak tanımlayan hegemonik aktörler, cemaat ve muhalefeti, ‘ülke ve milletin yükselişini çekemeyenler’ olarak ve üstelik “fıtraten kötü oldukları... maddi çıkarları olduğu veya aldatıldıkları için orada” buldukları biçiminde anlamlandırmıştır. Dikkat edileceği üzere komplocu bir zihniyetle inşa edilen mazlum/zalim dikotomisi, “gerçekten olan bir şeyleri açıklamak için değil, belirli bir toplum imajını bütünleştirmek” için stratejik araçtır. Kaldı ki komplocu zihniyetin mantığı “anlamak için değil, bertaraf etmek için ifşa” (Yıldırım, 2014: 53) üzerine kuruludur.¹¹ Kötülüğün güçlerinin daima gizli planlar içerisinde olduğu düşüncesi, tarihin her evresinde en popüler iddia olmuş ve onu günah keçisi kılmanın düşünsel arka planını oluşturmuştur (Campbell, 2013: 139). *Ötekini* komplocu bir kavrayışla düşmanlığa hapsetme ve karşıımızdakilerin basitçe rakip değil fakat tehlikeli düşmanlar olduğu gerçeğini anlamsal olarak kapatma, düşmanın tehditkâr gücünü somutlama çabasıdır. Bu sayede cemaat, *ihanet çetesi*, *paralel yapılanma* ya da *terör örgütü* olarak betimlenebilmiştir. Özellikle de *paralel yapı* iddiasının, komp-

¹¹ *Sızma* ve *ihanet* retoriği dışında ‘*tek ceket*’ polemliği de, cemaati komplocu kavrayışla *öteki* olarak damgalar. Tek ceketten başka bir şeye sahip olmadığını iddia eden Gülen’e karşı, “*bu nasıl ceket ya? Ceketin içine bakıyorsunuz CHP orada, MHP orada, BDP orada, ceketin içinde emniyet var, yargı var, çeteler var, ananaslar var, milyarlarca dolarlar var, holdingleter, şirketler, hepsi orada, Uganda’daki rafineri de orada; ya bu tek ceketin içine bunlar nasıl sığıdı? Bu petrol kuyuları buraya nasıl sığıdı?*” (Samsun mitingi) sözleri, düşmanın hücrel biçimde örgütlendiği, son derece güçlü ve yaygın bir ağa sahip olduğu algısını pekiştirmektedir.

lo dolamıyla AKP'yi hem mağdur hem de muktedir kılan bir güç olduğu belirtilmelidir.

Mazlumluk ideolojisinde zalimi ahlak temelinde tartmak ve onu sapkınlığa mahkûm etmek son derece işlevseldir. AKP, zalimleştirdiği cemaate dair geliştirdiği ahlak temelli kurguda, *bizi ötekinden ayıracak olan 'ahlaki sınırların belirlediği yaşam tarzının tehlikede olduğu'* korkusunu üretmeye özen göstermiştir. Cemaatin İslam ahlakına aykırı hareket eden *sapkın* bir örgüt olarak sunulması tam da böylesi bir korku haline uygun düşer. Çünkü ahlaken düşük gösterme ya da ahlaki damgalar, formel bir toplumsal kontrol aracıdır (Goffman, 2014: 193). Özellikle komplo teorilerini ideolojik söyleminin bir parçası kılmış olan aktörün ahlakçılığı, ralık ya da düşmanı "bir insan olmaktan" çıkarmaya (Sustam, 2014: 116) ve bu yolla muktedirliğini pekiştirmeye hizmet eder. Gülen ve cemaat, Said-i Nursi'nin yolundan gidiyormuş gibi gözüktüğü halde onun baş düşmanı olan CHP ile seçim ittifakı yapan, beddua seansları düzenleyen, terörden akan kanın bitmesini istemeyen, başörtüsüne *furûattır* diyen, televizyon programlarında Hz. Muhammed'i miraçtan indirip kamyonete bindiren, rüyasında peygamberin 'tweet atın' dediğini iddia eden, *alüftelerle*¹² ilgilenen, hülasa dinsel ahlakı yok sayan ve adeta dinsel bir sapkınlığa evrilmiş *şarlatan* olarak betimlenir.¹³ Bu bağlamda cemaat, CHP başta olmak üzere diğer tüm zalimleri kapsayıcı bir zalim ya da *zalimler zalimi* statüsüne yerleştirilmiştir. Çünkü CHP gibi dış grupta yer almaz ve *ezeli düşmanlığa* da hapsedilmiş değildir. Kendi içinden çıkardığı zalimle yakın zamana kadar müttefik olduğunu gizlemek veya ortak kaynak olan İslam-

¹² "Ne diyor? Gece yarısı alüfteyle diyor araştırdım, buluştum diyor, hemen haber gönderdim diyor. Ya senin ne işin var bu işle? Sen alimsin, fazıl bir insansın, sen ilimle uğraş, bu işlerle niye uğraşıyorsun?" (Bingöl mitingi).

¹³ Her ne kadar Erdoğan, "siyasetin yegane limanı ahlaktır, siyaset ahlak üzere yapılır, siyaset millet için yapılır, siyaset milletin edebine, adabına, ahlakına uygun şekilde yapılır. Maalesef bir süredir ahlakı dışlayan, edebi dışlayan, nezaketi dışlayan, anayasayı, yasaları dışlayan bir siyaset yapılmak isteniyor" (Düzce mitingi) dese de, Nietzsche (2010: 252) "ahlaklılığın övdüğü tüm dürtüler ve güçler" in, "iftira attığı ve reddettiği dürtüler ve güçlerle aynı" olduğu belirtmektedir. Öte yandan Yanık'ın (2015) belirttiği üzere siyaset ile ahlakçılık, "siyasetin grameri haline geldiğinde", "muhalif politik söylemin konfigürasyonunu ikame eder bir hâl aldığı anda; politikanın kamusal niteliğini sıklıkla iktidarda ötsel olarak var olduğu varsayılan vicdan ve ahlak ile birlikte düşünme alışkanlığı kazanmamız, daha fenası da bir 'vicdanizm'e savrulmamız işten bile değildir" (<http://www.birikimdergisi.com/guncel/bir-polemik-denemesi-vicdanizm>).

cı söylemin yara almasını engellemek adına AKP, söylemini, cemaatin dini meşruiyetini elinden alma çabasıyla sertleştirirse de, bu söylemin iç çelişkileri bütünüyle giderilebilmiş de değildir.

Değerli kardeşlerim, tabi bu arada cennet, cehennem, bunu da satabilirler... (Osmaniye mitingi). Onlarda bu tür fetvalar kolay, alkol mü alacaksınız? Alabilirsiniz. Niye? Gaye için her şey meşrudur... Bu nasıl Müslümanlık ya, şu yapılan insanlığa sığar mı, vicdana sığar mı? Sevgililer sevgilisi Peygamberimizin en nefret ettiği şey yalandır yalan. Bunlarda yalan var, bunlarda takiye var, bunlarda iftira var, bunlarda fitne var, bunlarda fesat var. Daha ne kaldı?... hem Müslümanım diyeceksin, hem dindarım diyeceksin, hem de çıkıp insanların gözünün içine baka baka ekranlardan yalan söyleyeceksin. Yazıklar olsun. Ne diyor? Hazreti Cebrail parti kursa ona da oy vermem. Ama Kılıçdaroğlu'na verir, Bahçeli'ye verir, ya bunlar bu, bu nasıl bir anlayıştır, aman Yarabbiim. Bunlarda artık sınır mınır kalmadı. Bunlarda mubahın meşruluğun sınırı yok (Malatya mitingi).

Yukarıdaki ifadeler, cemaati açıkça sapkınlık kategorisine hapsedmektedir. Özellikle mazlumluğu ve mağduriyeti temsil eden özne olarak Said-i Nursi, cemaatin sapkınlığını ortaya koymak adına önemli bir gösterendir:

Değerli kardeşlerim, Said-i Nursi Mekke'de olsam ülkeme dönmek isterim diyor-du. 1.DS'nda bu bölgede savaştı, vatanını savundu, esir düştü, Sibiry'a götürdüler. Ama güya değerli kardeşlerim, Said-i Nursi'nin peşinde olduğunu söyleyen Pensilvanya'daki bu zat Said-i Nursi gibi hareket etmedi... Türkiye'den 99'da biliyorsunuz başka bir ülkeye kaçtı gitti... Allah aşkına, şu hale bakar mısınız, CHP bu ülkede ezanı yasakladı, Kur'an öğretmeyi, öğrenmeyi yasakladı, camileri yıktı ahıra çevirdi, ... Ahmed-i Hani'nin kitaplarını yasakladı, Fakı Teyran'ı, hatta Arapça levhaları, hatta Hazreti Ali Cenkleri'ni yasakladı, şimdi bu cemaat, bu örgüt onunla beraber işbirliği halinde bize saldırıyor (Muş mitingi). 28 Şubat'ta darbecilere hoş görü ödülü veren, 17 Aralık'ta CHP'yle kol kola darbeye yeltenen biri, nasıl merhum Bediüzzaman'ın izinde olabilir? (Isparta mitingi).

Yukarıdaki ifadeler Gülen Cemaati'ni ve Gülen'in şahsını, zalimliğe, ikiyüzlülüğe, çıkarıcılığa, yalancılığa, din dışılığa, sapkınlığa hapseder. Hemen her mitingde 'Said-i Nursi-Fethullah Gülen' mukayesesi yapan Erdoğan, özellikle vatanseverlik, dindarlık, İslam ahlakına bağlılık, CHP ve sair darbeci güçlerle mücadele, etnik ayrımcılık vb. başlıklar altında cemaati ötekilik ve zalimlik kategorisine yerleştirmiştir. Sıklıkla Gülen yerine 'Pensilvanya' ifadesinin tercih edilmesi, bir yandan Gülen'i Türkiye'den kaçan ve bu anlamda milliyetçi söylemin vatan hainliği retoriğine kapatan, diğer yandan cemaati de "dışarının desteği ile ülkeyi içeriden parçalamak isteyen unsur" (Baştürk, 2014: 138) olarak kodlayıp, birlik duygusunu bu

kaygı üzerine inşa eden anlam üretmektedir. Öteki'nin *dışarılık* ile ilişkilendirilmesi, aslında Türk sağına özgü ortak bir tavidir. İçerideki öteki, dışarıdaki düşman tarafından yönlendirilen aktör olarak anlamlandırıldığına “dışarıdan yönelen tehdide karşı politik olanın alması gereken konum, kitleyi ötekinin sınırsız tehdidinde karşı diri halde tutma”ya (Baştürk, 2014: 143) dönüşmektedir. Kökünün dışarıdalığı öteki'yi “iç uyumu bozmaya niyetli” bir kötülük gösterine dönüştürmekte, bu nedenle onun tehlikeli oluşu “gündelik hayatın içerisine sızmış öğelerle” tanımlanmaktadır. Billhassa muhafazakâr kültür için *dışarı*, ona tuzaklar kurmaya çalışandır (Baştürk, 2014: 147). Bu nedenle *mazlum* kimliğiyle Said-i Nursi Anadolu coğrafyasına has, *yerli* bir âlim iken; Gülen ise kökü dışarda olan ve yabancı güçlere *maşalık eden*, din kisvesi altında *hainlik eden* paravan bir teşkilatın *imamıdır*.

Komplocu zihniyeti yedeğine alan AKP, damgalayarak itibarsızlaştırmak ve dost-düşman ayrımını belirleyen sınırları keskin biçimde çizmek adına cemaati sıklıkla '*haşhaşi, sülük, taşeron, edepsiz, vampir, vatan haini, ihanet şebekesi, omurgasız, virüs, müfteri, fitne ve iftira şebekesi, milli irade hırsız, gayri itikadi, yeni Ergenekon, terör örgütü benzeri bir yapı*' türü sıfat ve ifadelerle anmıştır. Bu ifadeler sadece dost ve düşmanı betimlemekle kalmaz, fakat aynı zamanda ideolojik, politik veya kültürel alanda “neyin iyi neyin kötü ve neye karşı dikkatli olunması gerektiğine dair ahlaki bir hatırlatma” (Sustam, 2014: 114) da sunar. Komplolarından ziyadesiyle beslenen bu kavram seti, ne kadar tehlikeli/şeytani bir düşmanla karşı karşıya olunduğunu gösterdiği gibi, “onunla mücadeleyi dehumanize eden” zihniyete de ışık tutar. Üstelik bu mücadele “demokrasinin korunması adı altında” meşrulaştırıldığında (Yıldırım, 2014: 50), temel hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlamalar sorgulama dışına daha kolaylıkla havale edilebilir. Özellikle internet ortamında paylaşılan kayıtları ‘yasadışı dinlemeler’¹⁴ olarak anlamlandıran iktidarın bu paylaşımları durdurmak adına aldığı yasaklayıcı tedbirler tam da bu kapsamda değerlendirilebilir:

¹⁴ “Şimdi ben buradan açık açık savcıya soruyorum; sen hangi ülke adına bu dinlemeleri yaptın? Polise de soruyorum, tabi polis derken tüm polisleri kastetmiyorum, bu işi yapanları kastediyorum, o dinlemeleri ey polis, sen hangi ülke adına yaptın? Benim ülkenin, Türkiye Cumhuriyeti'nin en mahrem bilgileri, başka ülkelerin adına çalışan casuslar tarafından dinleniyor, servis ediliyor ve bu ülkenin savcısı, hakimi hala buna kayıtsız kalıyor” (Burdur mitingi).

Kalkıp da yapılmamış şeyleri yapılmış gibi anlatanlara karşı biz tavır almayacak mıyız? Benim milletime saldıranlara karşı biz tavır almayacak mıyız? (Kocaeli mitingi). ABD başkanının gizli telefon görüşmeleri yayınlansa, bu Twitter, bu Facebook, bu Youtube buna 'özgürlük' diyecek mi? (İstanbul mitingi). Bugün Youtube'a yine bir şey düşürdüler. Dışişleri Bakanlığında ulusal güvenliğimizle ilgili Suriye'de Süleyman Şah Türbesi'yle ilgili bir görüşme yapılıyor ve bu görüşme bile Youtube'a düşürdüler. Bu ahlaksızlıktır, bu adildir, bu alçaklıktır, bu namussuzluktur (Diyarbakır mitingi).

Nietzsche'nin (2010: 467) "yasaklayan her güç; kendilerine bir şeylerin yasaklanmış olduğu insanlarda nasıl korku yaratacağını bilen her güç, 'kötü vicdan' yaratır... Her yasaklama, bu yasaklamaya gönüllü olarak tabi olmayıp, zorunlu oldukları için tabi olanların karakterini kötüleştirir" sözleri bu noktada hayli anlamlıdır. Böylesi koşullarda rasyonel değerlendirme ve sorgulama kapasitesi yara alacağından, toplumun elinde sadece 'doğruyu gösterecek' bir lider arayışı ve ona sorgusuz itaat kalacaktır. Bu da mazlumluğunu iddia eden öznenin, iktidar arzusu doğrultusunda gücü tekeline alma niyetini açık etmektedir.

6. Sonuç Yerine

Erdoğan'ın yerel seçimler sürecinde yaptığı miting konuşmalarının analize dayanan bu çalışmada, AKP'nin mağduriyet söyleminin komplocu bir bakış temelinde nasıl, ne amaçla ve hangi siyasi aktörlere karşı kullanıldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Mağdurluğu, baskı altında tutulma, siyasal alanın dışına atılma ya da toplumsal ve siyasal anlamda sahip olduklarının elinden alınması üzerine kurgulayan ve bu söylem aracılığıyla gücünü tahkim eden AKP, 17/25 Aralık soruşturmalarının yarattığı siyasal kriz ortamına rağmen, kendini *tek iyi* ve *haklı* aktör olarak anlamlandırabilmiştir. Bu bağlamda 30 Mart seçimleri, yerel yönetim kadrolarını belirlemenin ötesinde bir anlam yüküdür. Seçimler, 17/25 Aralık operasyonları sonrası ortaya atılan yolsuzluk-rüşvet iddialarına karşı iktidar partisinin 'sandık/milli irade' vurgusuyla halktan güvenoyu istediği, bu sayede sarılan meşruiyet ilişkisini yeniden kurmaya çalıştığı, üstelik bunu savaş alanındaki mücadeleye benzer biçimde 'ötekinin zalimliği' ve 'kendi mazlumluğu' üzerinden yönettiği sürece dönüşmüştür. İktidar, mağduriyet söylemi ile gündemi meşgul eden yolsuzluk iddialarının gerçek dışı ve hatta "velev ki gerçek" olduğu koşulda dahi, milli iradenin doğru kararı vereceğini iddia etmektedir. Daha da önemlisi Erdoğan, mağduriyet söy-

lemine geçmişi/yakın tarihi kuşatan *CHP zalimliği* ile bugünü (ve muhtemelen geleceği) şekillendiren, üstelik kendisi gibi mağdur/mazlum kategorisini oluşturan iç gruptan çıkmış olan *cemaat/paralel yapının zalimliği* söylemleriyle seçim yarışını kazanmayı bilmiştir. Fakat geçmişi bugüne, bugünü de geleceğe bağlayarak mağduriyetini sürekli hale getiren iktidar, düşmanlıkları da bu sayede ebedi hale getirmiştir. Üstelik Nietzsche'nin (2010: 473) belirttiği üzere, "emniyetsizlik hissi o kadar büyümüştür ki, insanlar emir veren her türlü güçlü istenç karşısında" siner olmuştur.

KAYNAKÇA

- Açıkel, F. (1996). "Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi", *Toplum ve Bilim*, (70), s.153-196.
- Açıkel, F. (2012). "Muhafazakar Sosyal Mühendisliğin Yükselişi: 'Yeni Türkiye'nin Eski Siyaseti'", *Birikim*, Sayı: 276, s.14-20.
- Altun, M., ve Erensü, S. (2014). "Mağdur-Muktedirden, Paralel Cadiya: Komplolarını ve Güncel Siyaseti Antropolojinin Koridorlarında Aramak", *Teorik Bakış*, (5), s.75-90.
- Baştürk, E. (2014). "Mağduriyet ile İktidar Arzusu Arasında Türk Sağı: Komplocu Bir Söylemin Anatomisi", *Teorik Bakış*, (5), s.117-150.
- Bora, T. (2014). "Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi", *Türk Sağı: Mitler Fetişler Düşman İmgeleri*, (Ed. İ. Ö. Kerestecioglu ve G. G.Öztañ), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 9-28.
- Campbell, C. (2013). *Günah Keçisi (Başkalarını Suçlamanın Tarihi)*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Canetti, E. (2006). *Kitle ve İktidar*. (G. Aygen, Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Fax, J. (2012). "Vulnerability as Hegemony: Revisiting Gramsci in the Age of Neoliberalism and Tea Party Politics", *Culture, Theory and Critique*, 53(3), p.323-337.
- G. Öztañ, G. (2014). "Ezeli düşman ile hesaplaşmak: Türk sağında moskof imgesi", *Türk Sağı: Mitler Fetişler Düşman İmgeleri*, (Ed. İ. Ö. Kerestecioglu ve G. G.Öztañ), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 75-104.
- Humphrey, M. (2012). "The politics of trauma", *The Journal of the Sydney University Arts Association*, (32), p.37-54.
- İlhan, R. S. (2013). "Psikopolitik Bir Bakış Açısından Yıkıcı liderler ve takipçileri: Yıkıcı Bir 'Cult' yapılanması Olarak PKK", *21.Yüzyılda Sosyal Bilimler*,(2), s.97-117.
- İnsel, A. (2008). "İğreti Demokrat AKP", *Radikal-İki*, 28 Mart.
- Kalayhođlu, M. (2010). "Liderler, Liderlikler ve Yeni CHP Liderliđi", *Birikim* (<http://www.birikimdergisi.com/guncel/liderler-liderlikler-ve-yeni-chp-liderligi>), (E.T.17.01.2015).
- Laçiner, Ö. (2014a). "30 Mart Nasıl Okunmalı?", *Birikim*, (301), s.3-8.

- Laçiner, Ö. (2014b). "Sayı'nın Hegemonyası", *Birikim*, (305), s.3-8.
- Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- Maalouf, A. (2000). *Ölümcül Kimlikler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Müller, J.-W. (2014). *History's Postscript: The Populist Threat to Liberal Democracy*, <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/14562/history-s-postscript-the-populist-threat-to-liberal-democracy>, (E.T.17.01.2015).
- Nietzsche, F. (2010). *Güç İstenci*, (N. Epçeli, Çev.), Say Yayınları, İstanbul.
- Nietzsche, F. (2011). *Ahlakın soykütüğü üzerine*, (Ç. Z. Alangoya, Çev.), Kabcacı Yayınevi, İstanbul
- Özmen, E. (2014). "Seçimin Ardından: Jouissance Vaadi Olarak Politika-I", *Birikim* (<http://www.birikimdergisi.com/guncel/secimin-ardindan-jouissance-vaadi-olarak-politika-i>), (E.T. 17.012015).
- Öztaş, T. (2014). "Öfkeyi Çizmek: Milliyetçi Tahayyülde Düşman Portreleri", *Türk Sağı: Mitler Fetişler Düşman İmgeleri*, (Ed. İ. Ö. Kerestecioğlu ve G. G.Öztaş), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 137-167.
- Prell, M. (2011). *Underdogma: How America's Enemies Use Our Love for the Underdog to Trash American Power*, Dallas, TX: BenBella Books, Inc.
- Scheler, M. (2004). *Hınç-Ressentiment*, (A. Yılmaz, Çev.), Kanat Kitap, İstanbul.
- Shayegan, D. (1991). *Yaralı Bilinç: Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*, (H. Bayrı, Çev.), Metis Yayınevi, İstanbul.
- Sustam, E. (2014). "Karşıt-İktidar Aracı Olarak Komplonun Toplumsal İnşası", *Teorik Bakış*, (5), s. 98-116.
- Şahin, K. (2015). *Orhan Gazi Ertekin: "Rus ruleti, aslında bir Türk siyaset oyunudur!"*. <http://alternatifsiyaset.net/2015/01/16/orhan-gazi-ertekin-rus-ruleti-aslinda-bir-turk-siyaset-oyunudur>, (E.T. 17.012015).
- Türk, H. (2014). *Muktedir: Türk Sağ Geleneği ve Recep Tayyip Erdoğan*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Y. (2011). "Hacivat Karagöz Neden Ölmüyor? Türkiye'de Süreklilik Arz Eden Bir İdeolojinin Serencamı", *Birikim* (<http://www.birikimdergisi.com/guncel/hacivat-karagoz-neden-olmuyor-turkiyede-sureklilik-arz-eden-bir-ideolojinin-serencami>), (E.T. 17.012015).
- Yıldırım, S. (2014). "Nefretin ve Korkunun Rengi: Kızıl", *Türk Sağı: Mitler Fetişler Düşman İmgeleri*, (Ed. İ. Ö. Kerestecioğlu ve G. G.Öztaş), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 47-73.
- Yiyit, İ. (2010). *Türkiye'de Mağduriyet Söyleminde Din ve Siyaset İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

